

EUROPEES PARLEMENT

1999

2004

Zittingsdocument

DEFINITIEVE VERSIE
A5-0274/2003

16 juli 2003

JAARVERSLAG

over de mensenrechten in de wereld in 2002 en het mensenrechtenbeleid van
de Europese Unie
(2002/2011(INI))

Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid
en defensiebeleid

Rapporteur: Bob van den Bos

INHOUD

	Blz.
PROCEDUREVERLOOP	4
ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT	5
TOELICHTING	38
ONTWERPRESOLUTIE B5-0445/2002	65
BIJLAGE I: LIJST VAN RESOLUTIES	66
BIJLAGE II: BASIS TEKSTEN	70

PROCEDUREVERLOOP

Op 17 januari 2002 deelde de Voorzitter van het Parlement mede dat de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid overeenkomstig artikel 163 van het Reglement toestemming was verleend tot opstelling van een initiatiefverslag over de mensenrechten in de wereld in 2002 en het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie.

De Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid benoemde op haar vergadering van 11 september 2002 Bob van den Bos tot rapporteur.

Op haar vergadering van 25 maart 2003 besloot de commissie de volgende ontwerpresolutie in haar verslag op te nemen:

- B5-0445/2002, van Maurizio Turco e.a., over godsdienstvrijheid; verwezen op 4 december 2002; ten principale: Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid

De commissie behandelde het ontwerpverslag op haar vergaderingen van 11 juni en 7/8 juli 2003.

Op laatstgenoemde vergadering hechtte zij met 37 stemmen voor en 2 tegen bij 6 onthoudingen haar goedkeuring aan de ontwerpresolutie.

Bij de stemming waren aanwezig: Elmar Brok (voorzitter), Baroness Nicholson of Winterbourne, Geoffrey Van Orden en Christos Zacharakis (ondervoorzitters), Bob van den Bos (rapporteur), Ole Andreasen, Per-Arne Arvidsson, Alexandros Baltas, Bastiaan Belder, André Brie, Michael Cashman (verving Klaus Hänsch), Gérard Caudron, Philip Claeys, John Walls Cushnahan, Véronique De Keyser, Gianfranco Dell'Alba (verving Emma Bonino overeenkomstig artikel 153, lid 2 van het Reglement), Rosa M. Díez González, Glyn Ford, Michael Gahler, Gerardo Galeote Quecedo, Jas Gawronski, Vitaliano Gemelli (verving Alain Lamassoure), Alfred Gomolka, Willi Görlach (verving Magdalene Hoff), Vasco Graça Moura (verving Armin Laschet), Richard Howitt, Efstratios Korakas, Ioannis Koukiadis (verving Demetrio Volcic overeenkomstig artikel 153, lid 2 van het Reglement), Joost Lagendijk, Catherine Lalumière, Jo Leinen (verving Jan Marinus Wiersma), Pedro Marset Campos, Edward H.C. McMillan-Scott (verving David Sumberg), Jean-Thomas Nordmann, Arie M. Oostlander, Lennart Sacrédeus (verving Philippe Morillon), Jannis Sakellariou, Jürgen Schröder, Ioannis Souladakís, Ursula Stenzel, Ilkka Suominen, Hannes Swoboda, Charles Tannock, Maj Britt Theorin (verving Jacques F. Poos), Maurizio Turco (verving Francesco Enrico Speroni overeenkomstig artikel 153, lid 2 van het Reglement), Joan Vallvé en Karl von Wogau.

Het verslag werd ingediend op 16 juli 2003.

ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT

over de mensenrechten in de wereld in 2002 en het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie (2002/2011(INI))

Het Europees Parlement,

- onder verwijzing naar de ontwerpresolutie van Maurizio Turco e.a. over godsdienstvrijheid (B5-0445/2002),
- gezien het vierde jaarlijks verslag van de EU over de mensenrechten (12747/1/02),
- gelet op de artikelen 3, 6, 11, 13 en 19 van het Verdrag betreffende de Europese Unie en de artikelen 177 en 300 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap,
- gelet op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en alle relevante internationale mensenrechteninstrumenten¹,
- gelet op de inwerkingtreding van het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof op 1 juli 2002,
- onder verwijzing naar zijn vorige resoluties over de mensenrechten in de wereld, aangenomen op 25 april 2002, 5 juli 2001, 16 maart 2000, 17 december 1998, 12 december 1996, 26 april 1995, 12 maart 1993, 12 september 1991, 18 januari 1989, 12 maart 1987, 22 oktober 1985, 22 mei 1984 en 17 mei 1983²,
- onder verwijzing naar zijn resolutie van 30 januari 2003 over de prioriteiten van de EU voor de 59ste zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens³,
- onder verwijzing naar zijn resolutie van 25 april 2002 over de mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement over de rol van de Europese Unie bij de bevordering van de mensenrechten en de democratisering in derde landen (COM (2001) 252)⁴, en de conclusies van de Raad van 25 juni 2001,
- gezien de conclusies van de Raad van 10 december 2002 over de mensenrechten en de democratisering in derde landen, samen met de praktische maatregelen die zijn goedgekeurd met het oog op de tenuitvoerlegging van de conclusies van de Raad van 25 juni 2001,
- gelet op het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie⁵,

¹ **NOTA BENE: raadpleeg de aangehechte tabel voor alle relevante basisteksten.**

² PB C 131 E van 5.6.2003, blz. 138, PB C 65 E van 14.3.2002, blz. 336, PB C 377 van 29.12.2000, blz. 336, PB C 98 van 9.4.1999, blz. 270, PB C 20 van 20.1.1997, blz. 161, PB C 126 van 22.5.1995, blz. 15, PB C 115 van 26.4.1993, blz. 214, PB C 267 van 14.10.1991, blz. 165, PB C 47 van 27.2.1989, blz. 61, PB C 99 van 13.4.1987, blz. 157, PB C 343 van 31.12.1985, blz. 29, PB C 172 van 2.7.1984, blz. 36, PB C 161 van 10.6.1983, blz. 58.

³ P5_TA-PROV (2003) 0033.

⁴ PB C 131 E van 5.6.2003, blz. 147.

⁵ PB C 364 van 18.12.2000, blz. 1.

- onder verwijzing naar zijn vorige resoluties over de situatie met betrekking tot de grondrechten in de Europese Unie, met name naar de resolutie van 15 januari 2003¹,
 - onder verwijzing naar zijn resoluties van 4 juli 2002 over ASPA, de American Service-Members' Protection Act (wet ter bescherming van Amerikaanse militairen)² en zijn resoluties van 26 september 2002 en 24 oktober 2002 over bilaterale immunitetsverdragen³, en de conclusie van de Raad van 30 september 2002⁴,
 - gezien het gemeenschappelijk standpunt van de EU over het Internationaal Strafhof dat is aangenomen op 11 juni 2001 en uitgebreid op 20 juni 2002⁵ en op 16 juni 2003⁶, en het daaraan gerelateerde actieplan dat op 15 mei 2002 is aangenomen,
 - onder verwijzing naar zijn resoluties van 19 november 1998, 18 januari 2001 en 28 februari 2002 over het Internationaal Strafhof⁷,
 - onder verwijzing naar zijn resolutie van 20 september 2001 over genitale verminking van vrouwen⁸,
 - gelet op de inwerkingtreding op 1 april 2003 van de Partnerschapsovereenkomst ACS-EU, die op 23 juni in Cotonou is ondertekend⁹,
 - gezien het actieplan dat is aangenomen tijdens de vijfde Euro-mediterrane ministersconferentie die op 23 april 2002 in Valencia is gehouden,
 - gezien de conclusies van het discussieforum over de mensenrechten van december 2002 in Kopenhagen,
 - gelet op artikel 163 van zijn Reglement,
 - gezien het verslag van de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid (A5-0274/2003),
- A. overwegende dat de mensenrechten - bestaande uit civiele, politieke, economische, sociale en culturele rechten - universeel en ondeelbaar van aard zijn en onderling afhankelijk en met elkaar verbonden zijn, zoals in 1993 op de VN-Mensenrechtenconferentie in Wenen is bekrachtigd,
- B. overwegende dat het ontwikkelen en consolideren van de democratie en de rechtsstaat en de eerbiediging van de rechten en fundamentele vrijheden van de mens een algemene doelstelling van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Europese Unie is, en dat het communautair beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking

¹ P5_TA-PROV (2003) 0012.

² P5_TA(2002)0367.

³ P5_TA(2002)0449 en P5_TA(2002)0521.

⁴

⁵ PB L 155 van 12.6.2001, blz. 19 en PB L 164 van 22.6.2002, blz. 1.

⁶ PB L 150 van 18.6.2003, blz. 67.

⁷ PB C 379 van 7.12.1998, blz. 265, PB C 262 van 18.9.2001, blz. 262, PB C 293 E van 28.11.2002, blz. 88.

⁸

⁹ PB L 317 van 15.12.2000, blz. 3.

tot verwezenlijking van deze algemene doelstelling dient bij te dragen,

- C. overwegende dat de Europese Unie zich door middel van haar externe betrekkingen en gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid heeft verplicht tot eerbiediging van de internationale wetgeving inzake mensenrechten en van de internationale humanitaire wetgeving,
- D. overwegende dat op de tweede ministersconferentie van de Community of Democracies, die van 10 tot 12 november 2002 plaatsvond te Seoel, 118 landen, waaronder alle lidstaten van de EU, opnieuw hun engagement en bereidheid hebben bevestigd de democratie, de rechtsstaat en de mensenrechten in de wereld te bevorderen en te verdedigen,
- E. overwegende dat als de EU haar verantwoordelijkheid voor vrede en stabiliteit in de wereld wil kunnen nakomen, het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid moet worden versterkt en belang moet worden gehecht aan een effectief gebruik van alle voorzieningen die de EU bij haar externe betrekkingen ter beschikking staan,
- F. overwegende dat de geloofwaardigheid van de EU met betrekking tot het mensenrechtenbeleid bij haar externe betrekkingen mede afhangt van de uitvoering van haar beleid inzake de rechten en fundamentele vrijheden van de mens binnen haar eigen grenzen,
- G. overwegende dat de EU in principe een positieve en op samenwerking gerichte benadering toepast ter bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten met betrekking tot derde landen,
- H. overwegende dat pogingen om de eerbiediging van de mensenrechten en de democratie als fundamentele doelstellingen van het communautair beleid inzake externe betrekkingen te bevorderen, zullen stranden als de inherente beginselen onvoldoende prioriteit krijgen ten opzichte van aan veiligheid gerelateerde, economische of politieke belangen,
- I. overwegende dat helaas moet worden geconstateerd dat sommige lidstaten van de EU, in strijd met de verplichtingen die voortvloeien uit de Overeenkomst van Cotonou en andere associatie- en samenwerkingsovereenkomsten met derde landen, in verschillende delen van de wereld ondemocratische regimes steunen indien hun nationale economische, militaire en andere belangen hiermee gediend zijn,
- J. overwegende dat in de zogenaamde oorlog tegen het terrorisme de behartiging van de klassieke individuele mensenrechten niet achtergesteld mag worden bij het streven naar collectieve veiligheid,
- K. overwegende dat gewapende geschillen een ernstig gevaar blijven vormen voor de mensenrechten en ernstige schendingen van de mensenrechten tot gevolg hebben,
- L. overwegende dat de nationale veiligheid sinds de tragische gebeurtenissen van 11 september voor tal van regeringen een groot probleem is geworden ten koste van de mensenrechten, met name door onderdrukking van politieke tegenstanders, door hen af te

schilderen als "terroristen", door verborgen stelsels van strafrecht in het leven te roepen, en door een grotere mate van aarzeling van de kant van regeringen om kritiek te hebben op elkaars binnenlands beleid; overwegende dat dit internationale klimaat een ernstige bedreiging is voor de bescherming van de mensenrechten,

- M. overwegende dat de Verenigde Staten mensen die in verband met de "oorlog tegen het terrorisme" zijn gearresteerd, internationaal erkende rechten blijven onttrekken; overwegende dat duizenden mensen tijdens de oorlog in Afghanistan gevangen zijn genomen in weerwil van internationale humanitaire en nationale wetgeving,
- N. overwegende dat de mensenrechtensituatie in het Midden-Oosten, Noord-Afrika en delen van Azië nog is verslechterd in naam van de "strijd tegen het terrorisme"; dat beperkende maatregelen inzake vrijheid van meningsuiting en vergadering, en intimidatie van mensenrechtenactivisten om zich heen grijpen; dat de regio's nog steeds gebukt gaan onder gerechtelijke en standrechtelijke terechthandelingen, wijd verbreide toepassing van foltering en oneerlijke processen,
- O. overwegende dat de mensenrechtenclausule die als essentieel onderdeel in associatie- en samenwerkingsovereenkomsten met derde landen is opgenomen, op een werkelijk operationele wijze moet worden toegepast om schendingen van de mensenrechten effectief te kunnen aanpakken en schendingen in de toekomst te kunnen voorkomen, en moet voorzien in een duidelijk mechanisme voor toepassing en opschorting in gevallen van niet-naleving,
- P. overwegende dat schendingen van de mensenrechtenclausule door landen die via overeenkomsten aan de EU gebonden zijn, niet alleen schendingen zijn van de universele rechten en vrijheden die erkend zijn in de Universele Verklaring van de rechten van de mens, maar bovenal een schending vormen van internationale verdragen waartoe de partijen uit vrije wil zijn toegetreden,
- Q. overwegende dat overeenkomstig de betreffende EU-richtsnoeren mensenrechtendialogen uitsluitend een aanvaardbare optie zijn als het partnerland voldoende inzet betoont tot verbetering van de mensenrechtensituatie in het veld; overwegende voorts dat de EU de resultaten van de dialogen regelmatig dient te evalueren om vast te stellen in hoeverre haar verwachtingen zijn uitgekomen,
- R. overwegende dat het de verantwoordelijkheid van de Raad en de Commissie is de coherentie en consistentie van het mensenrechtenbeleid van de EU te vergroten door mensenrechten en democratisering als doelstellingen te "mainstreamen" in alle aspecten van de externe betrekkingen en door deze vraagstukken op alle niveaus aan de orde te stellen tijdens alle relevante bijeenkomsten met derde landen,
- S. overwegende dat integratie van mensenrechten in het beleid moet worden omschreven als aandacht voor mensenrechtenoverwegingen op ieder niveau en in iedere vorm van beleid, en uitsluitend effectief kan zijn indien deze "mainstreaming" verplicht wordt gesteld en gecontroleerd wordt door de hoogste niveaus in de Raad en de Commissie,
- T. overwegende dat in het Europees Parlement verdere maatregelen vereist zijn om de structuren en werkmethoden van zijn mensenrechtenbeleid te versterken; overwegende

voorts dat verbeteringen prioriteit dienen te krijgen om te zorgen voor een goede follow-up van zijn verklaringen,

- U. overwegende dat het voorzitterschap niet alleen het EP dient te raadplegen over de voornaamste aspecten en keuzen van het GBVB, maar er ook voor dient te zorgen dat de standpunten van het EP naar behoren in overweging worden genomen; overwegende voorts dat het de verantwoordelijkheid van het voorzitterschap en de Commissie is regelmatig informatie te verschaffen over de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid,
- V. overwegende dat er manieren en middelen moeten worden gevonden om de positie van het Parlement te versterken door te zorgen voor een goede controleerbaarheid van de Raad en de Commissie bij de tenuitvoerlegging van het beleid, met name met betrekking tot de tenuitvoerlegging van mensenrechtenclausules,
- W. overwegende dat mensenrechtenkwesies vanwege hun aard soms om een onmiddellijke reactie vragen; overwegende dat Parlementsleden volgens de mechanismen waarin het huidige Reglement voorziet niet van de Raad en de Commissie kunnen verlangen dat zij ingediende vragen met spoed beantwoorden; overwegende dat het schriftelijk antwoord van de Raad op vragen van Parlementsleden altijd bijzonder lang op zich laat wachten en veel te vaak vaag en oppervlakkig is,

Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

- X. overwegende dat de godsdienstvrijheid, die is vastgelegd in artikel 18 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens wordt omschreven als een ieders "recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en mede "de vrijheid (omvat) om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven zijn godsdienst of overtuiging te belijden door het onderwijzen ervan, door de praktische toepassing, door eredienst en de inachtneming van de geboden en voorschriften"; dat het recht zich niet tot een godsdienst te bekennen impliciet wordt erkend en in dezelfde mate dient te worden beschermd,
- Y. overwegende dat godsdienst, overtuiging of het niet-aanhangen van een overtuiging tot de individuele vrijheden behoren; overwegende dat godsdiensten en overtuigingen een referentiekader bieden voor de zin van het bestaan en tegemoet komen aan de geestelijke behoeften van gelovigen, die meer dan 90 procent van de wereldbevolking uitmaken,
- Z. overwegende dat het de plicht is van regeringen ervoor te zorgen dat een ieders recht op godsdienstvrijheid en geloofsovertuiging of het niet-aanhangen van een geloofsovertuiging volledig wordt beschermd,

- AA. overwegende dat de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst in verschillende delen van de wereld op willekeurige wijze wordt geschonden en met voeten getreden, wat soms leidt tot ernstige en wrede vormen van vervolging, waaronder detentie, foltering, onderwerping en het miskennen van de vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering, het gevaar van straf bij overstap naar een andere godsdienst en het verbieden van missionering,
- AB. overwegende dat de staat per definitie niet godsdienstig moet zijn, en dat het voor gelovigen of niet-gelovigen soms moeilijk is vreedzaam samen te leven wanneer staat en godsdienst en geloof niet zijn gescheiden, en dat er voor minderheden problemen kunnen ontstaan,
- AC. overwegende dat regimes met een eenpartijstelsel verantwoordelijk zijn voor onderdrukkingsbeleid en ernstige schending van de godsdienstvrijheid, met name in de Democratische Volksrepubliek Laos, Vietnam, Cuba en de Volksrepubliek China,
- AD. overwegende dat er momenteel wereldwijd op staatsniveau vele barrières bestaan die de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst in de weg staan, zoals pogingen controle uit te oefenen over geloofsovertuiging of godsdienstuitoefening of deze verplicht te stellen, vijandige houding tegenover minderheden of niet-toegestane godsdiensten, nalatigheid ten aanzien van schendingen van de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en het bestaan van discriminerende wetgeving en discriminerend beleid,
- AE. overwegende dat bevordering en bescherming van de rechten van personen die tot enigerlei minderheid behoren, bijdragen tot politieke en maatschappelijke stabiliteit en vrede, en het culturele erfgoed van de maatschappij als geheel kunnen verrijken,
- AF. overwegende dat in vele delen van de wereld ernstige vormen van intolerantie, discriminatie en geweld op grond van een verkeerde interpretatie van godsdienst of geloofsovertuiging voorkomen, waaronder intimidatie en onderdrukking ingegeven door religieus extremisme,
- AG. overwegende dat godsdiensten, zowel in gematigde als in radicale bewegingen, veelal taken op zich nemen die de overheid laat liggen, onder andere op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs,
- AH. overwegende dat godsdiensten in toenemende mate voor politieke doeleinden worden geïnstrumentaliseerd, met name als er sprake is van een machtsstrijd of in het kader van etnische problemen, en heel makkelijk kunnen worden misbruikt om conflicten aan te wakkeren; overwegende voorts dat twaalf van de dertig belangrijkste conflicten van dit moment verband houden met godsdienst,
- AI. overwegende dat traditionele vreedzame betrekkingen tussen godsdiensten door een machtsstrijd zijn verstoord, bijvoorbeeld in de Balkan, op de Molukken, in Nigeria, Soedan, Pakistan en India, waar zich botsingen voordoen, waarvan met name minderheden het slachtoffer zijn, tussen moslims en christenen of hindoes en moslims en andere religieuze minderheden,
- AJ. overwegende dat het van wezenlijk belang is onderscheid te maken tussen godsdienst als

geloof en vreedzame eredienst en godsdienst als middel om haat en geweld jegens anderen aan te wakkeren,

- AK. overwegende dat geweld uit religieuze overwegingen wereldwijd toeneemt, hetgeen leidt tot meer spanningen tussen of binnen godsdiensten en geloofsovertuigingen,
- AL. overwegende dat religieus en atheïstisch extremisme de mogelijkheid tot vreedzaam en kalm samenleven van verschillende gemeenschappen in gevaar brengt; overwegende dat het daardoor per definitie een bedreiging vormt voor het recht op vrijheid van godsdienst en geloofsovertuiging,
- AM. overwegende dat de toename van religieus extremisme zich soms manifesteert in de vorm van geweld en protesten tegen de waarden van de moderne maatschappij, zoals godsdiensttolerantie, vrijheid van meningsuiting, secularisme, democratie en pluralisme,
- AN. overwegende dat de oorzaken van het toenemende extremisme divers zijn, met wortels in elementen van economische, sociologische, historische en/of politieke aard, en er geen kant-en-klare oplossing is om dit verschijnsel te bestrijden,
- AO. overwegende dat de toename van extremistische interpretaties van een godsdienst wordt gevoed door groeperingen die steeds beter georganiseerd zijn en die over aanzienlijke financiële middelen lijken te beschikken,
- AP. overwegende dat moslimextremisme vooral in de beter ontwikkelde en kennelijk meer seculiere islamitische maatschappijen, zoals Algerije, Egypte, Libanon en Tunesië, sterk naar voren komt en met name in delen van Azië en Afrika toeneemt,
- AQ. overwegende dat het veelal door de regeringen van bovengenoemde landen gevoerde repressieve en antidemocratische beleid het extremisme dat het zegt te bestrijden, slechts kan versterken, doordat het de vertegenwoordigers van de democratische oppositie verzwakt,
- AR. overwegende dat religieus fanatisme zelfs de kop kan opsteken in landen die tot op heden als seculier worden beschouwd en waar de staat van oudsher gescheiden is van godsdienst of geloof, en dat deze nieuwe situatie de neiging heeft zich als een olievlek uit te breiden naar landen die in politiek opzicht kwetsbaarder zijn,
- AS. overwegende dat met name in landen als Saoedi-Arabië, Iran, Soedan, Somalië en Nigeria onwankelbare en extreme interpretaties van de sharia gelden,
- AT. overwegende dat in verscheidene landen met een grote moslimbevolking, zoals (het noorden van) Nigeria, Soedan en Pakistan, sharia en andere praktijken die als strijdig met de universele rechten van de mens worden beschouwd, opnieuw in opkomst zijn,
- AU. in dit opzicht verontrust over de verwijzingen naar de sharia in de ontwerpgrondwet van Afghanistan,
- AV. overwegende dat de rechten van vrouwen, meisjes en andere kwetsbare bevolkingsgroepen met name in gevaar komen door onaanvaardbare praktijken zoals

verbranding, steniging, verminking van vrouwelijke geslachtsdelen, kinderhuwelijken en uithuwelijking in naam van cultuur, traditie, gebruik of godsdienst, waardoor aan deze groeperingen een ondergeschikte maatschappelijke positie en status wordt toegekend,

- AW. overwegende dat religieus extremisme andere vormen van religieus extremisme kan aanwakkeren, zoals het geval is op het Aziatische subcontinent, waar extremisme van de kant van een godsdienst, bijvoorbeeld in Pakistan, Indonesië en India, extremisme van een andere godsdienst uitlokt en andersom,
- AX. overwegende dat hindoe-fundamentalisme een toenemend gevaar is voor de gelijke constitutionele rechten en toegang tot de rechtsorde van miljoenen mensen in India, met name voor moslim- en christelijke minderheden,
- AY. overwegende dat wetten tegen de overstap op een andere godsdienst, zoals die zijn aangenomen of worden voorgesteld in India en Sri Lanka, in de praktijk gemakkelijk kunnen worden misbruikt voor onderdrukking van godsdienstige minderheden,
- AZ. overwegende dat het onaanvaardbaar is dat in naam van een godsdienst of een andere levensfilosofie aanspraak wordt gemaakt op het bezit of de uitoefening van politiek gezag,
- aa. overwegende dat de potentiële toename van geweld en schendingen van de mensenrechten ten gevolge van de wereldwijde opkomst van religieus en totalitair seculier extremisme vraagt om een vastberaden en op een breed draagvlak berustende reactie van de Europese Unie en de Europese samenleving,
- ab. overwegende dat de mondialisering over de hele wereld tot intensievere interacties tussen mensen heeft geleid, waardoor de noodzaak van tolerantie inzake geloof en vrijheid van geweten en de noodzaak voor mensen met een religieuze achtergrond respect te eisen, zijn toegenomen om conflicten tussen waardesystemen te voorkomen,
- ac. overwegende dat het gevaar bestaat dat godsdiensten op basis van misvattingen over en onbekendheid met de cultuur en de godsdienst van de ‘ander’ worden gestigmatiseerd, wat op zichzelf de godsdienstvrijheid in gevaar kan brengen,
- ad. overwegende dat de media een belangrijke rol kunnen spelen bij de verspreiding van kennis van en adequate informatie over geloofsovertuigingen en culturen en bij het bevorderen van wederzijds begrip tussen mensen met een uiteenlopende religieuze achtergrond; overwegende voorts dat zij om deze reden het schetsen van stereotype beelden van andere geloofsovertuigingen dienen te vermijden, en de plicht dienen te erkennen naar waarheid verslag te doen indien er sprake is van religieuze intolerantie,
1. is van mening dat de mensenrechten de hoeksteen vormen van ieder binnen- en buitenlands beleid van de Europese Unie; dringt er bij de Raad en de Commissie dan ook op aan schendingen van de mensenrechten waar die ook plaatsvinden, duidelijk te veroordelen; is ernstig verontrust over een eventuele marginalisering van de mensenrechten ten opzichte van met veiligheid verband houdende economische en politieke prioriteiten;

2. steunt het voornemen van de Raad om tot een effectiever en zichtbaarder EU-beleid ten aanzien van de mensenrechten en democratisering te komen door middel van meer coherentie en consistentie tussen communautaire actie en het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, mainstreaming, meer openheid en regelmatige vaststelling en beoordeling van prioritaire maatregelen;
3. verzoekt de Raad, de Commissie en de lidstaten de nodige stappen te nemen om de op 10 december 2002 door de Raad goedgekeurde maatregelen, vervat in het COHOM-verslag over de follow-up van de conclusies van de Raad Algemene Zaken van 25 juni 2001, in praktijk te brengen, en het Parlement vóór eind 2003 verslag uit te brengen over de geboekte voortgang;

Mensenrechtenclausule

4. verzoekt de Raad en de Commissie de mensenrechtenclausule te presenteren als een toezegging van beide partijen om zich te houden aan de overeenkomst om de mensenrechten te eerbiedigen en de clausule te gebruiken om positieve verandering te bewerkstelligen, maar is van mening dat, indien dit mislukt, er consequenties moeten worden getrokken en de clausule volledig dient te worden toegepast;
5. is van mening dat de tenuitvoerlegging van de mensenrechtenclausule in associatie- en samenwerkingsovereenkomsten in de eerste plaats afhangt van de politieke wil van de EU om voldoende druk uit te oefenen op het land in kwestie, en van de prioriteit die aan mensenrechtenkwesties wordt gegeven boven economische, veiligheids- en andere politieke belangen;
6. is van mening dat de lidstaten die via hun nationaal beleid met het oog op waarborging van economische, militaire en andere eigen belangen ten opzichte van derde landen ondemocratische regimes steunen, in staat stellen aan de macht te blijven of zelfs aan de macht te komen en die daardoor in feite een standpunt innemen dat in strijd is met de doelstellingen van de associatie- en samenwerkingsovereenkomsten op het gebied van mensenrechten, democratie en behoorlijk bestuur, op ieder gewenst moment aan de andere lidstaten en het Europees Parlement verantwoording moeten afleggen;
7. benadrukt echter dat het gebrek aan een duidelijk uitvoeringsmechanisme het effect van de clausule beperkt; is van mening dat het uitvoeringsmechanisme van de Overeenkomst van Cotonou qua bepalingen inzake raadpleging, opschorting en participatie door het maatschappelijk middenveld als voorbeeld dient;
8. verzoekt de Commissie de nodige voorstellen te doen voor een mechanisme voor de tenuitvoerlegging van de mensenrechtenclausule om expliciet druk uit te kunnen oefenen teneinde de mensenrechtensituatie in de betrokken landen aanzienlijk te verbeteren en geledingen van de maatschappij, die het bevorderen van de democratie en eerbiediging van de mensenrechten steunen, aan te moedigen;
9. verzoekt de Commissie en de Raad criteria voor beperkende en stimuleringsmaatregelen op te stellen en te publiceren om de openheid en geloofwaardigheid bij het ten uitvoer leggen van de clausule te vergroten, en tegelijkertijd te erkennen dat moet worden gezorgd voor een bepaalde speelruimte bij de vaststelling van de beste manier om deze

doelen te verwezenlijken;

10. dringt er bij de Raad en de Commissie op aan procedures voor een gestructureerde dialoog in gang te zetten om regelmatig te kunnen beoordelen of partnerlanden hun verplichtingen op het gebied van de mensenrechten naleven;
11. verzoekt de Raad in zijn hoedanigheid van deelnemer aan de Associatie- en samenwerkingsraden specifieke subcommissies voor de mensenrechten in te stellen die duidelijk zijn gekoppeld aan de politieke dialoog op het hoogste niveau, met het oog op de tenuitvoerlegging van artikel 2 van de Overeenkomst van Cotonou;
12. verzoekt de Commissie en de Raad werkgroepen of rondetafelconferenties over de mensenrechten op te zetten als onderdeel van een systematische methodologie om de mensenrechtenclausule ten uitvoer te leggen; deze werkgroepen dienen op basis van bestaande controle-instrumenten toezicht te houden op de mensenrechtensituatie van het desbetreffende land, specifieke actie voor verbetering voor te stellen, waaronder tijdschema's en criteria; in de werkgroepen dienen vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, NGO's en mensenrechtenorganisaties uit de EU en het partnerland zitting te nemen; leden van het Europees Parlement moeten worden uitgenodigd deel te nemen;
13. verzoekt de Commissie samen met de EU-missies informatie te vergaren en te beoordelen over specifieke schendingen van de mensenrechten, met bijzondere aandacht voor de rechten van de vrouw - zoals de praktijk van vrouwenbesnijdenis en andere verminkingen van de vrouwelijke genitaliën - en voor de rechten van het kind en van gehandicapten in derde landen, als essentieel onderdeel van de controlerende functie die ze heeft, met name ten aanzien van die landen die aan een mensenrechtenclausule als onderdeel van de met de EU gesloten overeenkomsten gebonden zijn;
14. spreekt de aanbeveling uit niet alleen stelselmatig verslag te doen over de mensenrechten, maar eveneens controlelijsten, opleidingsprogramma's en handboeken te ontwikkelen om de taak van ambtenaren te vergemakkelijken;
15. betreurt wederom dat het Parlement niet betrokken is bij het besluitvormingsproces voor het initiëren van raadplegingsprocedures of het opschorten van een overeenkomst; dringt er om deze reden met klem op aan dat het tijdig en volledig wordt geïnformeerd over de genomen maatregelen; dringt er voorts op aan dat met zijn denkbeelden over het in het kader van toekomstige overeenkomsten overeen te komen type clausule rekening wordt gehouden;

Sancties

16. verzoekt de Commissie en de Raad de beperkende en opschortende maatregelen toe te passen op basis van een beoordeling van de ernst van de feiten, welke beoordeling minder mild moet zijn dan tot dusver het geval is geweest, ten koste van de doelmatigheid van de clausule en van de geloofwaardigheid van het juridisch gewicht dat aan de mensenrechtenclausule toekomt;
17. verzoekt de Raad en de Commissie de door de EU aangenomen beperkende maatregelen

daadwerkelijk ten uitvoer te leggen, zodat het niet bij een uiting van afkeuring blijft;

18. verzoekt de Raad, de Commissie en de lidstaten het sanctiebeleid van de EU in het kader van de bevordering van mensenrechten daadwerkelijk ten uitvoer te leggen om ervoor te zorgen dat geen maatregelen worden genomen die dit beleid moedwillig ondergraven, zoals is gebeurd in het geval van Zimbabwe waar het effect van beoogde sancties regelmatig is ondermijnd door ontduikingsmogelijkheden;
19. dringt erop aan dat het sanctiebeleid periodiek wordt gezien om de doelmatigheid ervan te evalueren en te verbeteren;

Mensenrechtendialoog en politieke dialoog

20. staat op het standpunt dat mensenrechtendialogen tussen de EU en derde landen niet beperkt moeten blijven tot praten of het uitwisselen van standpunten over culturele en historische verschillen, maar dat in plaats daarvan criteria moeten worden opgesteld voor de te boeken vooruitgang die in het veld zichtbaar moet worden;
21. dringt er bij de Raad op aan zich te houden aan zijn toezeggingen op het gebied van openheid ten aanzien van mensenrechtenkwesities in de EU die in het kader van de politieke dialoog en de mensenrechtendialoog worden besproken, hoewel het zich volledig bewust is van de gevoelige aard van de kwesities en de soms vereiste discretie bij besprekingen;
22. verzoekt de Raad in het kader van de politieke dialoog specifieke dialogen over de mensenrechten te initiëren met de geassocieerde landen in het Middellandse-Zeegebied en met landen die op grond van partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten een relatie met de EU hebben, zoals Rusland en Oekraïne en de landen van de Zuid-Kaukasus, en in het kader van de stabiliteits- en associatieovereenkomsten met de westelijke Balkanlanden;
23. wenst dat door middel van nieuwe onderhandelingen of gezamenlijke verklaringen in alle associatie- en samenwerkingsovereenkomsten procedures worden opgenomen voor een dialoog tussen de regeringen en het maatschappelijk middenveld om de rol van het maatschappelijk middenveld te benadrukken en het wederzijds vertrouwen tussen de partijen te bevorderen; benadrukt in dit verband de unieke aard van de Overeenkomst van Cotonou, in het kader waarvan het maatschappelijk middenveld betrokken wordt bij een dialoog met regeringen en bij ontwikkelingsprojecten;
24. stimuleert de Raad voor Samenwerking van de Arabische-Golfstaten voortgang te boeken bij het opzetten van een rondetafelconferentie over de mensenrechten teneinde een dialoog over mensenrechtenkwesities tussen deze Raad en de EU mogelijk te maken;

25. verzoekt de Raad overeenkomstig de EU-richtsnoeren betreffende de mensenrechtendialoog te handelen en de mensenrechtendialogen van de EU met Iran en China eens per jaar te beoordelen;
26. betreurt dat er tijdens de Top EU-China van september 2002 niets is gedaan met de bezorgdheid van de EU over de situatie in dat land, ondanks het engagement van de EU haar bezorgdheid over de mensenrechten op bijeenkomsten met China op alle niveaus aan de orde te stellen;
27. verzoekt de Chinese regering de VN-Hoge Commissaris voor de mensenrechten, de speciale VN-rapporteurs inzake marteling en inzake onderwijs en de voorzitter van de werkgroep inzake willekeurige detentie op de kortst mogelijke termijn uit te nodigen voor een officieel bezoek; verzoekt de Chinese regering de speciale VN-rapporteur inzake godsdienstvrijheid uit te nodigen voor een officieel bezoek;
28. is van mening dat de bereidheid van Iran om zonder voorwaarden vooraf een mensenrechtendialoog aan te gaan een positieve ontwikkeling is met het oog op normalisering van de betrekkingen tussen de EU en Iran;
29. is van mening dat het mislukken van de mensenrechtendialoog met Iran rechtstreeks van invloed zal zijn op de onderhandelingen over de handels- en samenwerkingsovereenkomst, aangezien in de richtsnoeren inzake mensenrechtendialogen is vastgesteld dat vooruitgang in het veld van doorslaggevend belang is, en in de conclusies van de Raad van 17 juni 2002 een duidelijk verband wordt gelegd tussen voortgang bij de onderhandelingen en voortgang bij de politieke dialoog, waarvan de mensenrechten onlosmakelijk deel uitmaken;
30. verzoekt de Iraanse regering de speciale VN-rapporteurs inzake vrijheid van meningsuiting, en geweld tegen vrouwen op de kortst mogelijke termijn te ontvangen; is van mening dat het bezoek van de werkgroep inzake willekeurige detentie, in februari 2003, en dat van de werkgroep inzake gedwongen en onvrijwillige verdwijningen, dat voor juni 2003 gepland staat, een positieve ontwikkeling zijn, mits hun aanbevelingen ten uitvoer worden gelegd;
31. veroordeelt de toepassing van steniging en alle vormen van mensonterende en wrede bestraffing, met name in Iran, Nigeria en Saoedi-Arabië; verzoekt de Raad en de Commissie met klem er tijdens hun politieke dialoog met de regeringen op aan te dringen dat deze praktijken worden afgeschaft;
32. neemt nota van het feitelijke moratorium op de doodstraf door steniging in Iran; dringt er bij de Iraanse regering op aan dit gebruik definitief af te schaffen;
33. verzoekt de Raad, de Commissie en de Iraanse autoriteiten erop toe te zien dat alle relevante internationale en Iraanse NGO's, alsook leden van het Europese en Iraanse parlement bij de rondetafelconferentie in het kader van de mensenrechtendialoog tussen de EU en Iran worden betrokken, zodat van hun kennis op het gebied van de mensenrechten gebruik kan worden gemaakt;
34. verzoekt de Raad en de Commissie nauw samen te werken met

mensenrechtenorganisaties in Iran en China en de relevante mensenrechtenmechanismen van de VN om ervoor te zorgen dat de lijst met politieke gevangenen die de Iraanse en Chinese autoriteiten tijdens de mensenrechtendialoog is overhandigd, wordt geactualiseerd en dat informatie die de EU via de dialoog bereikt, met deze mechanismen wordt gedeeld;

35. verzoekt de Raad de rondetafelbesprekingen in het kader van de mensenrechtendialoog met Iran te verdiepen op het gebied van de rechten van minderheden, de doodstraf, lijfstraffen en de vrijheid van vereniging;
36. verzoekt de Commissie te zorgen voor continuïteit van het netwerken, financiering van de coördinatie en de follow-up op de rondetafelbesprekingen in het kader van de mensenrechtendialogen, en de oprichting van een permanente pool van mensenrechtensdeskundigen in de betrokken landen te steunen om zo waardevolle kennis over de mensenrechten te vergaren;
37. betreurt het feit dat, ondanks zijn verzoek aan de Raad om een krachtig politiek initiatief te nemen om het optreden van de Russische regering in Tsjetsjenië kritisch te kunnen volgen, deze kwestie in het kader van de politieke dialoog van de EU op de Top EU-Rusland in 2002 en op de bijeenkomst van de Samenwerkingsraad EU-Rusland in maart 2003 niet als hoofdthema is behandeld;
38. verzoekt de Raad er bij de Russische regering op aan te dringen dat zij de straffeloosheid met betrekking tot schendingen van de internationale mensenrechten en humanitair recht, met inbegrip van eventuele oorlogsmisdaden, daadwerkelijk bestrijdt; dringt aan op een internationale onderzoekscommissie voor schendingen van de mensenrechten door de Russische veiligheidstroepen en Tsjetsjeense strijders, indien blijkt dat er op nationaal niveau in Rusland geen onderzoek naar wordt gedaan;
39. herhaalt zijn verzoek aan Rusland om internationale humanitaire organisaties, onafhankelijke media en mensenrechtenwaarnemers ongehinderd toegang te verlenen tot Tsjetsjenië, en ervoor te zorgen dat repatriëring van ontheemden en vluchtelingen naar Tsjetsjenië plaatsvindt bij volledige naleving van de beginselen van het internationaal humanitair recht en uitsluitend op basis van vrijwilligheid;
40. verzoekt de Raad er bij de Russische regering op aan te dringen dat het volledige mandaat van de OVSE-Hulpgroep voor Tsjetsjenië zo spoedig mogelijk wordt verlengd, om zo bij te dragen tot coördinatie van humanitaire hulp, conflictoplossing, voorkoming van mensenrechtenschendingen en hulpmechanismen voor het handhaven van de rechtsorde in Tsjetsjenië;

VN-Commissie voor de rechten van de mens

41. benadrukt dat de mensenrechtendialoog niet moet worden gezien als een vervanging van de mechanismen van de VN-Commissie voor de rechten van de mens of de resoluties van de Algemene Vergadering van de VN, maar dat deze hand in hand moet gaan met onafhankelijke controle en een regelmatige rapportage over de mensenrechtensituatie in het betreffende land door de speciale VN-rapporteur;

42. spreekt zijn bezorgdheid uit over het feit dat de VN-Commissie voor de rechten van de mens, 's werelds voornaamste orgaan op het gebied van de mensenrechten, het gevaar loopt aanzienlijk aan betekenis in te boeten ten gevolge van de negatieve tendens in de richting van een sterke politisering; betreurt dat debatten en resoluties niet zozeer de mensenrechtensituatie weergeven, maar eerder de mobilisering van steun voor landen die worden beschuldigd van mensenrechtenschendingen; tegen resoluties gerichte moties om geen acties te ondernemen, die volgen op duidelijk geprofileerde campagnes door de betrokken landen, hebben vaak succes; dringt erop aan dat de nodige hervormingen worden doorgevoerd om het politiseringsproces te keren en zo de geloofwaardigheid van dit belangrijke forum te behouden;
43. betreurt dat de VN-lidstaten Libië, een land dat nauwelijks is opgevallen door eerbiediging van mensenrechten en vrijheden, tot voorzitter van de VN-Commissie voor de rechten van de mens hebben gekozen;
44. is van mening dat er voorwaarden moeten worden gesteld aan het lidmaatschap van de VN-Commissie voor de rechten van de mens, zoals ondertekening, ratificatie en naleving van internationale mensenrechtenverdragen en het toelaten van het bezoek van een speciale VN-rapporteur; meent verder dat het ook aangewezen is dat de besluitvorming binnen de VN-Commissie plaatsvindt volgens de 2/3-meerderheidsregel in plaats van de unanimitaire regel;
45. betreurt dat de actie die de EU heeft genomen op de 59ste zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens het standpunt van het Parlement slechts ten dele weergeeft, en dringt erop aan dat het EU-voorzitterschap op toekomstige zittingen ten volle rekening houdt met de prioriteiten van het Parlement; spreekt in het bijzonder zijn teleurstelling uit over het feit dat de EU, ondanks het verzoek van het Parlement, geen enkele resolutie over China of Iran heeft gesteund;
46. spreekt zijn waardering uit voor de initiatieven die de EU heeft ingediend op de 59ste bijeenkomst van de UNHCR, waaronder 11 resoluties over landen en 2 over een bepaald thema, en voor de talrijke resoluties die zijn medeondertekend, waardoor de EU een van de actiefste UNHCR-partners is geworden;
47. betreurt dat de VN-Commissie voor de rechten van de mens in 2002 en in 2003 de door de EU gesteunde resolutie over Tsjetsjenië met een meerderheid van één stem heeft afgekeurd; betreurt dat een resolutie over de mensenrechtensituatie in Zimbabwe tijdens beide VN-zittingen door middel van een motie om geen actie te ondernemen werd geblokkeerd;
48. betreurt dat de UNHCR de resolutie heeft verworpen waarin Cuba werd veroordeeld voor de lange gevangenisstraffen die in april zijn opgelegd aan 78 activisten die zich vreedzaam hebben ingezet voor democratie, en waarin kritiek werd geuit op de standrechtelijke procedure die werd toegepast; verwacht een nieuwe, onpartijdige behandeling door een rechtbank, en verzoekt de regering van Cuba een VN-delegatie voor de rechten van de mens zo spoedig mogelijk in staat te stellen het eiland te bezoeken om verslag te kunnen doen van de situatie in verband met de grondrechten en fundamentele vrijheden op Cuba;

49. herhaalt zijn verzoek aan de Raad en de Commissie zich bij de politieke dialoog en de mensenrechtendialoog met de betrokken landen volledig in te zetten voor de tenuitvoerlegging van de resoluties die de EU in de VN-Commissie voor de mensenrechten heeft geïnitieerd, en met de aanbevelingen van de speciale VN-rapporteurs en de resoluties van het Parlement naar behoren rekening te houden;
50. besluit eenmaal per jaar een debat met de Raad en de Commissie te voeren om de resultaten van de VN-Commissie voor de rechten van de mens en de rol die de EU in die commissie heeft gespeeld, te evalueren;
51. beveelt aan in nauwe samenwerking met de Raad voorzieningen te treffen om de Voorzitter van het Europees Parlement in staat te stellen tijdens de jaarlijkse zittingen van de VN-Commissie voor de rechten van de mens namens het EP een beleidsverklaring af te leggen;
52. verzoekt de Conferentie van voorzitters in Genève een permanente vertegenwoordiging op administratief niveau tijdens de bijeenkomsten van de VN-Commissie voor de rechten van de mens in overweging te nemen;
53. verzoekt de EU-lidstaten er samen met de VN-lidstaten voor te zorgen dat de financiële middelen die het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten uit de reguliere begroting van de VN ter beschikking worden gesteld, worden verhoogd, niet in de laatste plaats met het oog op de nieuwe taken in Irak;
54. verzoekt om verdergaande raadpleging, samenwerking en coördinatie tussen de EU en de VN, met name het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten, de OVSE en de Raad van Europa, met het oog op beleidsformuleringen, programma's en projecten;
55. verzoekt de Commissie, de Raad en de EU-lidstaten met klem om initiatieven ter bevordering van de bestrijding van kastendiscriminatie in alle betrokken VN-fora, met name de mensenrechtenorganen van de VN, de ILO en de Wereldbank, alsook de roep om een speciale rapporteur inzake kastendiscriminatie te steunen;

Het effect van het mensenrechtenbeleid van de EU

56. verzoekt de Commissie en de Raad alle werkzaamheden met het oog op integratie van mensenrechtenaspecten in het beleid in de EU te bezien en beter te coördineren door tot overeenstemming te komen over een duidelijke omschrijving en methodologie van "mainstreaming" en door aandacht te schenken aan de ervaring die is opgedaan in andere sectoren, internationale organisaties en landen; verzoekt de lidstaten van de EU de mensenrechten te integreren in de betrekkingen met derde landen en met andere lidstaten en de instellingen van de EU ervaringen te delen en te coördineren;
57. merkt op dat de nieuwe jaarlijkse programmeringsstrategie van de Raad en de Commissie gericht is op een grotere mate van samenhang, in de eerste plaats door betere coördinatie op interinstitutioneel niveau en tussen opeenvolgende voorzitterschappen;
58. herhaalt zijn standpunt dat de instellingen jaarlijks in een constructieve dialoog prioriteiten en politieke maatregelen dienen te bepalen om het geïntegreerde politieke

programmeringsproces van de EU verder te versterken; verzoekt derhalve de Raad het Parlement te betrekken bij de dialoog over zijn operationeel programma voor 2004;

59. besluit eens per jaar een debat met de Raad en de Commissie te voeren over richtsnoeren betreffende het externe optreden van de Unie ten behoeve van de mensenrechten, om een bijdrage te leveren aan het oriëntatiedebat van de Raad over externe beleidsprioriteiten en aan discussies over verbetering van het effect van communautaire actie in het veld;
60. betreurt het feit dat noch het operationeel programma van de Raad voor 2003, noch de programma's van de voorzitterschappen van de EU in een specifieke mensenrechtenagenda voor een bepaald land of gebied voorzien;
61. onderstreept dat inconsistentie van uiteenlopende politieke agenda's onder opeenvolgende voorzitterschappen alleen kan worden voorkomen en dat continuïteit bij de te ondernemen actie alleen kan worden gegarandeerd als de programmering van het mensenrechten- en democratiseringsbeleid van de EU gebaseerd is op een agenda voor de lange termijn met duidelijk omschreven doelstellingen en maatregelen voor de tenuitvoerlegging ervan;
62. is van mening dat mensenrechten- en democratiseringskwesties een vast onderdeel van de agenda voor de vergaderingen van de Raad Externe Betrekkingen moeten uitmaken;
63. verzoekt de Commissie de integratie van mensenrechten- en democratiseringsaspecten in de landenstrategiedocumenten verder uit te werken om ervoor te zorgen dat mensenrechtenprioriteiten voor derde landen in alle externe samenwerkingsprogramma's worden opgenomen teneinde de middelen voor mensenrechtenprojecten in het kader van het Europees initiatief voor democratie en mensenrechten op doeltreffende wijze aan te vullen;
64. verzoekt de Raad en de Commissie op het niveau van beleidsformulering en met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de externe hulpprogramma's een systematische effectbeoordeling inzake mensenrechten in te voeren; onderstreept in dit verband dat reeds een effectbeoordeling van duurzame ontwikkeling wordt uitgevoerd met betrekking tot het handelsbeleid van de EU; benadrukt dat de effectbeoordeling volledig in overeenstemming moet zijn met de richtsnoeren van de EU inzake de doodstraf en martelingen;
65. verzoekt het voorzitterschap en de Commissie de instelling van een Europees Netwerk voor Mensenrechten en Democratie in de Externe Betrekkingen te bevorderen, dat moet worden opgericht in samenwerking met de directoraten voor het mensenrechtenbeleid van de Ministeries van Buitenlandse Zaken en nationale mensenrechteninstellingen van de lidstaten en kandidaat-lidstaten, de EU-missies in derde landen, de Dienst Externe Betrekkingen van de Europese Commissie, de relevante organen van de Raad en het Europees Parlement, regionale en internationale organisaties zoals de VN, de Raad van Europa, de OVSE en het ODIHR en internationale NGO's;
66. is van mening dat de hoofddoelstellingen van het netwerk dienen te zijn het vergroten van de kennis over mensenrechtenkwesties op nationaal en interinstitutioneel niveau, het leveren van een bijdrage tot de vorming en tenuitvoerlegging van het

mensenrechtenbeleid van de EU, het bevorderen van openheid en uitwisseling van informatie in het veld en het verbeteren van de betrekkingen tussen diensten die met elkaar verbonden zijn; is van mening dat het netwerk op situaties dient in te spelen door middel van de uitwisseling van informatie via een voor dat doel op te zetten website en via seminars over aanverwante onderwerpen;

67. benadrukt de noodzaak diplomaten die werkzaam zijn voor de Dienst Externe Betrekkingen van de Commissie en voor EU-missies, een specifieke opleiding aan te bieden op het gebied van de mensenrechten;

Interactie tussen het Europees Parlement en de Raad

68. spreekt nogmaals de vaste overtuiging uit dat de interactie tussen de Raad en het Parlement over mensenrechtenkwesties verre van bevredigend is; dringt er bij de Raad op aan de informatieverstrekking aan het Parlement over actie die is ondernomen op het gebied van mensenrechtenbeleid ingrijpend te verbeteren en positiever te reageren op de standpunten en verklaringen van het Parlement, met name zoals deze vervat zijn in dringende resoluties, zodat het Parlement op effectievere wijze bijdragen tot de tenuitvoerlegging van het mensenrechtenbeleid van de EU;
69. verwacht grote voortgang bij de dialoog met de Raad na zijn conclusies van december 2002; verzoekt de Raad zijn voornemen toe te werken naar een grotere betrokkenheid van de EP-Commissie buitenlandse zaken in daden om te zetten, en in overweging te nemen beter uitgewerkte reacties te formuleren op het jaarverslag over de mensenrechten van het Parlement en zijn resoluties over mensenrechtenkwesties in het algemeen;
70. herhaalt zijn verzoek aan de Raad om - in het kader van het jaarverslag van de EU en bij wijze van vroegtijdige reactie na de goedkeuring van het jaarverslag van het EP over de mensenrechten - uitvoerig op dit jaarverslag van het EP te reageren in de vorm van een schriftelijk follow-updocument; verwacht dat uit de reactie van de Raad duidelijk naar voren zal komen of hij al dan niet van plan is aan de wensen van het Parlement gehoor te geven en, zo nee, om welke reden dan niet;
71. herhaalt zijn verzoek aan de Raad en de Commissie om de structuur van het jaarverslag van de EU te verbeteren; is van mening dat het jaarverslag een analyse van het effect van de acties van de EU en een beoordeling van de naleving van de mensenrechtenclausules in verdragen met derde landen dient te bevatten;
72. verzoekt de Raad op ministerieel niveau en minstens een keer per voorzitterschap aan zijn bevoegde commissie verslag uit te brengen over het aan resoluties van het EP gegeven gevolg, met name resoluties over schendingen van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat;
73. dringt erop aan dat in de rapportage van de Raad ook een beoordeling wordt opgenomen van de mensenrechtendialogen en kwesties die tijdens de politieke dialoog worden besproken, met de nadruk op de mensenrechten in het kader van de bijeenkomsten van de Associatie/Samenwerkingsraad en EU-topbijeenkomsten met derde landen en het standpunt dat de EU in de VN-Commissie voor de rechten van de mens en de Algemene Vergadering van de VN inneemt;

74. verzoekt de Raad de voorzitter van de Werkgroep mensenrechten van de Raad (COHOM) te laten deelnemen aan vergaderingen van zijn bevoegde commissie; verwacht van de vertegenwoordiger van de Raad dat deze bereid is ad hoc vragen van leden van het Parlement over spoedeisende kwesties te beantwoorden;
75. verzoekt de Raad regelmatig ad hoc COHOM-bijeenkomsten te organiseren met de rapporteur van het EP-jaarverslag over de mensenrechten, zoals in juni 2003 reeds is gebeurd, en met de leden van het Parlement, vooral met het oog op de voorbereiding van de jaarlijkse zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens, naar aanleiding van het programma van het voorzitterschap inzake externe betrekkingen en actie op het gebied van de mensenrechten en als nabespreking van de resultaten van COHOM-bijeenkomsten;
76. benadrukt de noodzaak de werkrelaties op het gebied van de mensenrechten tussen het secretariaat-generaal van de Raad, de Commissie en de secretariaten van zijn eigen bevoegde commissies te intensiveren om te zorgen voor een betere informatieverstrekking aan en betere pro-actieve initiatieven op dit terrein door zijn leden;
77. dringt erop aan dat de Raad zijn procedures herziet om ervoor te zorgen dat aan de termijnen voor het schriftelijk beantwoorden van vragen van Parlementsleden de hand wordt gehouden;
78. verzoekt de Raad en de Commissie om de betrokken commissies van het Europees Parlement regelmatig op de hoogte te stellen van de agenda van de commissarissen en vertegenwoordigers van het voorzitterschap, alsmede van het rooster van komende politieke debatten, om het Parlement in staat te stellen de Raad en de Commissie aanbevelingen voor te leggen;

Actie van het Europees Parlement op het gebied van mensenrechten en democratie

79. benadrukt dat prioriteit moet worden gegeven aan het verbeteren van zijn eigen structuur en werkmethoden om te zorgen voor de noodzakelijke systematische follow-up van zijn actie op het gebied van de mensenrechten, met bijzondere aandacht voor individuele gevallen die aan de orde worden gesteld, en om meer steun te kunnen geven aan initiatieven van EP-leden;
80. onderstreept in dit verband de duidelijke noodzaak zijn administratieve capaciteiten op het gebied van de mensenrechten, waarbij momenteel duidelijk sprake is van personele onderbezetting, te vergroten;
81. beveelt aan de mainstreaming van de mensenrechten in zijn externe betrekkingen sterk te verbeteren en de zichtbaarheid van zijn activiteiten op het gebied van de mensenrechten te vergroten;
82. is van mening dat het intensiever gebruik moet maken van alle beschikbare parlementaire voorzieningen, niet alleen om te debatteren over kwesties op het gebied van het mensenrechtenbeleid van de EU, maar ook om op systematische wijze informatie te kunnen verschaffen over de follow-up van aanbevelingen van het EP, met name aan de

hand van mondelinge vragen tijdens het vragenuur, dat ook in de commissie dient te worden gehouden;

83. is van mening dat zijn bevoegde commissies het nieuwe Reglement (artikel 104 bis), dat aanvullende mogelijkheden biedt om op commissieniveau over schending van mensenrechten te debatteren, vaker moeten toepassen;
84. benadrukt dat bijeenkomsten met parlementsleden en het maatschappelijk middenveld van derde landen die de mensenrechtenclausule hebben ondertekend, op een efficiëntere wijze moeten bijdragen tot controle door het Parlement op de concrete tenuitvoerlegging van de clausule;
85. benadrukt dat openbare hoorzittingen met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld van derde landen, en met name met mensenrechtenbeschermers, systematisch moeten worden opgezet, met het oog op de door het EP te verlenen instemming met verdragen;
86. beveelt aan dat zijn Conferentie van delegatievoorzitters richtsnoeren opstelt voor de mainstreaming van mensenrechtenkwesities op het niveau van bijeenkomsten met parlementsleden uit derde landen; beveelt met name aan dat de mensenrechten op systematische wijze worden besproken, dat individuele gevallen aan de orde worden gesteld en dat er regelmatig van gedachten wordt gewisseld met de lokale NGO's;
87. is van mening dat er in het kader van de komende Euro-mediterrane Parlementaire Vergadering een commissie voor mensenrechten en democratie moet worden opgezet om een beter gestructureerde dialoog over mensenrechten en democratie mogelijk te maken die bijdraagt tot grotere culturele gevoeligheid en een grotere doeltreffendheid van het Euro-mediterrane partnerschap op dit terrein;
88. besluit de contacten met de voormalige winnaars van de Sacharovprijs te verstevigen en te systematiseren teneinde de beschermende werking van deze prijs voor de winnaars te garanderen en de situatie ten aanzien van de mensenrechten en fundamentele vrijheden in de betrokken landen te kunnen controleren; pleit voor voortgezette steun aan deze voormalige Sacharovprijswinnaars die in hun land onder verdrukking leven;
89. spreekt zijn voornemen uit zich nauwer bezig te houden met het democratiseringsproces in derde landen; beveelt om die reden aan dat leden van het Parlement deelnemen aan door de EU gefinancierde projecten, eventueel in samenwerking met de Raad van Europa, gericht op de scholing van parlementsleden uit derde landen ter ondersteuning van de democratie, om hen in staat te stellen kennis aan te dragen en beproefde praktijken uit te wisselen;
90. besluit op het niveau van zijn commissiesecretariaten vragen ter schriftelijke beantwoording beter te onderzoeken; is van mening dat antwoorden met betrekking tot mensenrechten en democratie via internet openbaar moeten worden gemaakt;
91. overweegt opnieuw een Commissie mensenrechten in te stellen;

Openheid naar het maatschappelijk middenveld

92. is van mening dat het de betrokkenheid van mensenrechtenbeschermers, met name als ze actief zijn in derde landen, ten goede komt wanneer de EU in het kader van de politieke dialoog de verbetering van de mensenrechtensituatie in derde landen expliciet en openlijk steunt;
93. verzoekt de EU met klem de mensenrechtenactivisten die voor de instellingen getuigenis hebben afgelegd, te steunen zodra zij naar hun land zijn teruggekeerd, en erop toe te zien dat zij niet langer bloot worden gesteld aan represailles en intimidatie;
94. verzoekt de Commissie en de Raad in hun politieke dialogen met derde landen de belangrijke rol van mensenrechtenbeschermers en hun behoefte aan bescherming te onderstrepen, daar zij steeds vaker het doelwit van mensenrechtenschendingen worden, mede als gevolg van tegen terrorisme gerichte maatregelen van regeringen, waardoor veelal hun vrijheid van meningsuiting en het recht zich vrijelijk te verplaatsen wordt beperkt op een wijze die niet in verhouding staat tot hun legitieme activiteiten;
95. verzoekt de Raad en de Commissie zich ervoor in te zetten dat de fysieke onaantastbaarheid en de absolute onafhankelijkheid van journalisten bij het verrichten van hun werk wordt gewaarborgd;
96. verzoekt het voorzitterschap regelmatig niet-gouvernementele organisaties die actief zijn op het gebied van de mensenrechten, over zijn activiteiten te raadplegen en te informeren om ervoor te zorgen dat de openheid die onder het Deens voorzitterschap is bereikt, wordt voortgezet;
97. verzoekt met name de Raad via internet uitvoerig en tijdig informatie beschikbaar te stellen, waaronder agenda's en de resultaten van COHOM-bijeenkomsten, mensenrechtendialogen en politieke dialogen, alsmede informatie over actie die is ondernomen op het gebied van de bepaling en tenuitvoerlegging van mensenrechtenbeleid met betrekking tot derde landen;
98. verzoekt de Commissie en de Raad de structuur van hun websites te verbeteren om de respectievelijke competenties op het gebied van het GBVB en communautaire maatregelen beter tot hun recht te laten komen; verzoekt de Commissie haar websites beter te structureren om de toegang voor actoren, met name op het gebied van projectfinanciering, te vereenvoudigen;
99. verzoekt de Commissie en de lidstaten lokale niet-gouvernementele organisaties in derde landen te blijven informeren over het mensenrechtenbeleid van de EU, overeenkomstig de recente mededeling van de Commissie over participatie van niet-overheidsactoren, en hen uit te nodigen regelmatig aan EG-delegaties en EU-missies verslag uit te brengen over de situatie in het desbetreffende land ter verbetering van de effectbeoordeling op het gebied van de mensenrechten;
100. onderstreept de noodzaak vertegenwoordigers van derde landen uit te nodigen deel te nemen aan het mensenrechtenforum van de EU en het kennisterrein van experts uit te breiden met handel en ontwikkeling;
101. benadrukt opnieuw dat bij informatie over de rol van de EU in de wereld - een

onderwerp waaraan prioriteit werd toegekend binnen de nieuwe informatie- en communicatiestrategie voor de Europese Unie - de nadruk moet worden gelegd op het mensenrechtenbeleid van de EU, teneinde het desbetreffende bewustzijn te vergroten;

Europees initiatief voor democratie en mensenrechten (EIDHR)

102. verzoekt de Commissie het Parlement in een zo vroeg mogelijk stadium te raadplegen over het actualiseren van het programmadocument voor de financiering van EIDHR in 2004; verzoekt de Commissie vroegtijdig een dialoog met het Europees Parlement aan te gaan met het oog op de komende herziening van de mensenrechtenverordeningen die in 2004 aflopen;
103. neemt nota van het feit dat de aanneming van de geactualiseerde prioriteiten van de Commissie voor de financiering van EIDHR (in november) en de goedkeuring van de EU-begroting (in december) voor het komende begrotingsjaar qua tijd een hiaat opleveren waardoor de Commissie niet in staat is ten volle rekening te houden met het commentaar van het EP op de begroting; besluit dit probleem met de Commissie te bespreken om tot een oplossing te komen;
104. betreurt de herhaalde pogingen van de Commissie om de kredieten voor artikel 190403 (begrotingslijn "Ontwikkeling en consolidatie van democratie en rechtsstaat - Eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden" voorheen B7-7010) in haar voorontwerp van begroting te verlagen, en spreekt opnieuw zijn steun uit voor de belangrijke activiteiten die uit deze rubriek worden gefinancierd;
105. merkt op dat het laatste verslag over de tenuitvoerlegging van EIDHR-projecten dateert uit 2000; verzoekt de Commissie deze verslagen eens per jaar te publiceren, aangezien zij een nuttig evaluatie-instrument zijn;
106. moedigt de Commissie aan om de hervorming van het beheer van het EIDHR verder door te voeren en te zorgen voor voldoende en gekwalificeerd personeel om de doelmatige uitvoering van de EIDHR-programma's te waarborgen en een einde te maken aan de vertraging in de uitvoering van de EIDHR-microprojecten voor 2001 en 2002;
107. pleit ervoor deel te nemen aan de door de Commissie georganiseerde regionale workshops over door EIDHR gefinancierde projecten en de beoordeling van de effecten ervan;
108. verzoekt de Commissie bij het opzetten van een nationaal indicatief programma het maatschappelijk middenveld in het desbetreffende land over de voorgestelde maatregelen ter bevordering van de mensenrechten en democratie intensiever te raadplegen; verzoekt de Commissie de deelname van onafhankelijke instellingen aan de tenuitvoerlegging van projecten te steunen en de reeds in de Overeenkomst van Cotonou opgenomen bepalingen inzake participatie van het maatschappelijk middenveld uit te breiden tot andere landen en regio's in de wereld;
109. verzoekt de Commissie om in het EIDHR-programma bijzondere aandacht te schenken aan vrouwen, kinderen, etnische en religieuze minderheden en gehandicapten, en de deelname van maatschappelijke organisaties die de belangen van deze kwetsbare groepen

vertegenwoordigen, aan de door het EIDHR gefinancierde projecten op doeltreffende wijze te controleren;

110. verzoekt de Commissie Iran op te nemen als een van de doellanden voor EIDHR-financiering in 2004 teneinde het maatschappelijk middenveld, de onafhankelijke media en niet-gouvernementele organisaties te helpen hun profiel te verbeteren en een beslissende rol te spelen bij de democratisering van de Iraanse maatschappij, en kwesties die tijdens de mensenrechtendialoog aan de orde zijn gesteld verder te blijven volgen; verzoekt de Commissie en de Raad hun coördinatie in dit opzicht te verbeteren;
111. verzoekt de Commissie Rusland aan de hand van door EIDHR gefinancierde projecten te helpen de Kaliningrad-regio te ontwikkelen, teneinde de kwaliteit van de democratie, de rechtsstaat en het openbaar bestuur te verbeteren;
112. verzoekt de Commissie bij de Russische regering aan te dringen op een verlaging van het hoge belastingtarief van meer dan 30 procent op subsidies voor mensenrechtenprogramma's die door buitenlandse stichtingen of organisaties worden gefinancierd, welk tarief de tenuitvoerlegging van dergelijke projecten om voor de hand liggende redenen in de weg staat;
113. betreurt het dat de toegenomen financiële steun van de Commissie voor de bestrijding van marteling ten koste is gegaan van de financiële steun voor organisaties die bijstand en rehabilitatie bieden aan slachtoffers van marteling; dringt bij de Commissie aan op een evenwichtige financiering van zowel de bestrijding van foltering als van de voortgezette steun aan de rehabilitatie van slachtoffers van marteling;
114. verzoekt de Commissie zich te richten op de maatschappelijke reïntegratie van gevangenen door middel van door EIDHR gefinancierde projecten; verzoekt de Commissie bijzondere aandacht te schenken aan de situatie van de meest kwetsbare groepen gedetineerden, zoals jongeren, vrouwen, buitenlanders, personen die deel uitmaken van een etnische of religieuze minderheid, homoseksuelen en slachtoffers van foltering;

Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

115. verzoekt de Raad en de Commissie op ernstige en voortdurende schendingen van de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst in derde landen op doeltreffende wijze te reageren door middel van een duidelijke stellingname tegenover de desbetreffende regeringen en door het meten met twee maten te vermijden;
116. verzoekt de Raad en de Commissie bij besprekingen in het kader van de politieke dialoog het belang van de bescherming van de fundamentele vrijheid van godsdienst, geloofsovertuiging of het niet-aanhangen van een overtuiging stelselmatig te benadrukken, niet alleen door deze vrijheden in de grondwet of het wetboek van strafrecht op te nemen, maar ook door ze in praktijk te brengen;
117. verzoekt de Raad en de Commissie richtsnoeren op te stellen voor een op derde landen gericht EU-beleid inzake de vrijheid van godsdienst en meningsuiting;

118. veroordeelt alle vormen van schending van de godsdienstvrijheid door de staat, die zich voordoen onder totalitaire regimes die geloofsovertuiging en godsdienstuitoefening onderdrukken en trachten in te perken, en waar discriminerende wetgeving of politiek worden toegepast op minderheden en niet-erkende godsdiensten wanneer de staat discriminatie of vervolging van minderheden en niet-erkende godsdiensten op zijn beloop laat, en dringt er bij die regeringen op aan de internationale mensenrechtenwetgeving na te leven en de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst te garanderen;
119. getuigt van zijn solidariteit met de christelijke bergvolken die sinds tientallen jaren bruto worden onderdrukt door de autoriteiten te Hanoi, en eist dat de Vietnamese regering een einde maakt aan haar onderdrukkings- en uitroeiingsbeleid;
120. neemt nota van de eerste positieve stappen van de Vietnamese premier jegens de patriarch van de Verenigde Boeddhistische Kerk die al sinds meer dan 20 jaar door het regime is verboden, maar houdt vast aan zijn eis dat de Vietnamese regering onverwijld concrete maatregelen neemt om de godsdienstvrijheid en de eerbiediging van de fundamentele rechten te waarborgen, te beginnen met de vrijlating van de hoogerwaardede Thich Quang Do, die in het klooster Thanh Minh Zen te Saigon in volstrekte isolatie wordt vastgehouden;
121. veroordeelt tevens de voortdurende schendingen van de grondrechten in de Democratische Volksrepubliek Laos en de brute en voortdurende onderdrukking waaronder de christelijke Hmong-volken te lijden hebben;
122. verzoekt de Raad en de Commissie in het kader van de politieke dialogen met de Indiase regering de bedreiging van de mensenrechten, met name die van de vrijheid van godsdienst, ten gevolge van de huidige anti-bekeringwetten, een vorm van misbruik van het hindoeïsme voor nationalistische doeleinden, en de situatie in Gujarat, aan de orde te stellen;
123. betreurt het geweld tegen leden van minderheidsgemeenschappen in Pakistan, met name van de christelijke en Ahmadi-gemeenschappen, en de nalatigheid van de regering deze personen te beschermen; betreurt verder de willekeurige toepassing van de wetten inzake heiligschennis;
124. is van mening dat de Europese Unie, met inachtneming van het beginsel van scheiding van staat en kerk, de vertegenwoordigers van de verschillende godsdiensten moet aanmoedigen een beleid te ontwikkelen dat gericht is op het bevorderen van tolerantie, wederzijds begrip en respect voor verschillende culturele en religieuze gemeenschappen, zowel binnen als buiten de Europese Unie;
125. verzoekt de Raad en de Commissie dialogen aan te gaan met lokale religieuze leiders om meer begrip te kweken voor de rol die godsdienst in een open samenleving kan spelen, en te bespreken hoe EU-lidstaten zelf met secularisme en godsdienstvrijheid omgaan;
126. verzoekt de EU tijdens besprekingen met derde landen over de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst de internationale normen voor de mensenrechten als voornaamste maatstaf te hanteren; is van mening dat de EU tegelijkertijd op zoek moet gaan naar

referentiepunten bij de overtuigingen, waarden en normen van de tegenhanger teneinde gruwelijke straffen of praktijken die in naam van de godsdienst worden toegepast en indruisen tegen de rechten of vrijheden van de mens, met name de toepassing van de sharia, af te schaffen en de ontwikkeling van alternatieve straffen en van wetten die aan de internationale mensenrechtennormen beantwoorden, aan te moedigen;

127. verzoekt de Raad en de Commissie de godsdienst- en gewetensvrijheid in het referentiekader van algemene menselijke waarden aan de orde te stellen, en religieuze leiders aan te moedigen hun teksten zodanig te interpreteren dat deze waarden worden geëerbiedigd;
128. is van mening dat de Verklaring van Caïro over de rechten van de mens in de islam (1991) en het Arabisch Handvest voor mensenrechten (1994) voor een deel regelrecht in strijd is met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens; doet om die reden een beroep op de Raad en de Commissie om leiders van de islamitische wereld uit te nodigen tot een confrontatie van hun visie op de islamitische wetten met de Universele Verklaring van de rechten van de mens teneinde verboden en strafbaarstelling van verandering van geloof af te schaffen en excessen, zoals onmenselijke bestraffing of praktijken, te voorkomen en prioriteit te geven aan alternatieve straffen;
129. verzoekt de Raad en de Commissie een dialoog aan te gaan met leidende islamitische intellectuelen om die bestraffingen aan te wijzen en uit te lichten die voor "sharia" doorgaan, maar in werkelijkheid niets anders zijn dan stamgebruiken;
130. spreekt zijn verontrusting uit over de toename van het religieus extremisme in Pakistan en de oplegging van shariawetten in de noordwestelijke grensprovincie door een alliantie van religieus-fundamentalistische partijen;
131. verzoekt de Commissie externe hulpprojecten te financieren die zijn bedoeld als steun voor slachtoffers van schendingen van godsdienstvrijheid, met name voor degenen die worden vervolgd omwille van hun geloof en voor slachtoffers van barbaarse praktijken op culturele of religieuze gronden, zoals steniging, verminking van vrouwelijke geslachtsdelen, amputatie en uithuwelijking onder dwang;
132. herhaalt dat de desbetreffende gemeenschappen betrokken moeten worden bij maatregelen ter bestrijding van verminking van vrouwelijke geslachtsdelen en dat deze maatregelen afgestemd moeten zijn op de aldaar bestaande situatie, om hen te doordringen van de noodzaak dergelijke praktijken uit te roeien;
133. verzoekt de Raad en de Commissie in het mensenrechtenbeleid van de EU prioriteit te geven aan het vroegtijdig signaleren van misbruik van godsdienst voor politieke doeleinden en in dialoog met de verantwoordelijke leiders gewelddadig religieus extremisme te voorkomen;
134. verzoekt de Commissie derde landen waar mogelijk te stimuleren en te helpen bij het nemen van de nodige actie ter bestrijding van geweld, haat, intimidatie en onderdrukking ingegeven door intolerantie ten aanzien van godsdienst, overtuiging of het niet-aanhangen van een overtuiging, met name met betrekking tot religieuze en filosofische minderheden en praktijken waarbij vrouwen worden gediscrimineerd en hun

mensenrechten worden geschonden;

135. onderstreept de sleutelrol die onderwijs speelt bij het vergroten van het wederzijds begrip en respect voor verschillende godsdiensten; verzoekt de Commissie, door een constructieve maar onpartijdige houding inzake confessies, de wederzijdse aanvaarding van burgers van verschillend geloof te bevorderen; vindt dat opwekking tot haat strafbaar dient te zijn, o.a. in het onderwijs; verzoekt de Commissie, de Raad en de lidstaten ervoor te zorgen dat geen schoolboeken en andere leermiddelen worden gefinancierd die religieuze of andere haat aanwakkeren; is van mening dat toegang tot moderne communicatietechnologieën en taalcursussen kunnen bijdragen tot interculturele uitwisselingen, tolerantie en begrip voor andere godsdiensten binnen en buiten de Europese Unie;
136. is van mening dat de media ertoe moeten worden gebracht zich te onthouden van het creëren van een stereotype vijandbeeld van andere godsdiensten, door bijvoorbeeld hun cultureel bewustzijn te vergroten;
137. verzoekt de Raad, de Commissie en de lidstaten om bij de scholingsmodulen voor hun personeel dat zich met externe betrekkingen bezighoudt, de nadruk te leggen op het verwerven van een grondige kennis van de waarden en gebruiken bij verschillende godsdiensten teneinde hun culturele gevoeligheid te versterken;
138. verzoekt de Commissie de structuren voor een interculturele en interreligieuze dialoog te bevorderen en de daartoe benodigde financiële middelen beschikbaar te stellen;
139. beveelt aan de interculturele dialoog tussen de EU en derde landen rond een specifiek thema, zoals het recht van geloof te veranderen of zijn geloof te verlaten, de rechten van de vrouw en het rechtsstaatbeginsel overeenkomstig internationale mensenrechtennormen te versterken en de dialoog te intensiveren door deelname van leden van het Europees Parlement, regeringsvertegenwoordigers, parlementsleden, academici en vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, zowel uit EU-lidstaten als uit derde landen;

140. verwelkomt het initiatief van de voorzitter van de Commissie om een adviesgroep op hoog niveau betreffende de dialoog tussen volkeren en culturen in te stellen om de interculturele dialoog met en tussen de landen en gemeenschappen aan de zuidkust van de Middellandse Zee te intensiveren op basis van de hoofdbeginselen gelijkheid, mede-eigendom en kruisbestuiving en gericht op het versterken van de interne samenhang binnen de samenlevingen van de EU;
141. verwacht dat in het verslag van de adviesgroep, gepland voor september 2003, praktische benaderingen en specifieke maatregelen ter aanmoediging van de interculturele dialoog zullen worden aangereikt en dat er niet alleen door de Commissie, maar ook op nationaal en lokaal niveau door de lidstaten en de mediterrane partners een operationeel gevolg aan zal worden gegeven;
142. benadrukt het belang van een permanente structuur voor een interculturele en interreligieuze dialoog en verzoekt de lidstaten en de mediterrane partnerlanden de Euro-mediterrane Stichting waarover in april 2002 op de ministersconferentie in Valencia een besluit is genomen, spoedig op te richten; onderstreept dat de Stichting als katalysator voor de interculturele dialoog met het publiek, in het bijzonder in het onderwijs, dient te fungeren en een positievere betrokkenheid van de media dient te stimuleren;
143. verzoekt de Commissie nauw samen te werken met initiatieven op het gebied van de interculturele en interreligieuze dialoog in het kader van de Raad van Europa, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, de UNHCHR en andere nationale en internationale fora, om dubbel werk te voorkomen en de ervaring en kennis op dat terrein te vergroten;

Thematische onderwerpen

144. stelt opnieuw dat de staten moeten verzekeren dat alle maatregelen ter bestrijding van terrorisme in overeenstemming zijn met hun volkenrechtelijke verplichtingen, met name internationaal mensenrechten-, vluchtelingen- en humanitair recht; herhaalt zijn verzoek om de invoering van een VN-mechanisme om het effect van tegen terrorisme gerichte maatregelen op de mensenrechten te kunnen meten en analyseren;
145. verzoekt de lidstaten, de toetredende landen en alle derde landen met spoed over te gaan tot de ondertekening en ratificatie van het Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag tegen foltering, en voldoende middelen beschikbaar te stellen om te bewerkstelligen dat het verdrag aan het beoogde doel beantwoordt;
146. verzoekt het voorzitterschap en de lidstaten te zorgen voor de spoedige goedkeuring van het voorstel van de Commissie van 30 december 2002 inzake beperkingen van de handel in apparatuur die wordt gebruikt voor de voltrekking van de doodstraf, foltering of andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling;
147. verzoekt de Raad en de Commissie in hun politieke dialoog met de betrokken landen prioriteit te geven aan het probleem van de handel in vrouwen en kinderen; dringt er bij de lidstaten en de kandidaat-lidstaten op aan het kaderbesluit van de Raad van 19 juli 2002 snel om te zetten; dringt aan op spoedige ratificatie van het VN-protocol inzake mensenhandel, dat een aanvulling is op het VN-Verdrag tegen transnationale

georganiseerde misdaad;

148. verzoekt de Raad en de Commissie de bestrijding van slavernij in de betrokken landen, waaronder specifiek gedwongen kinderarbeid, te steunen, en dringt er bij de regeringen van deze landen op aan dit probleem grondig te onderzoeken en maatregelen te treffen, zoals mechanismen voor vrijlating en rehabilitatie, om aan deze gruwelijke schending een eind te maken;
149. verzoekt de Raad en de Commissie de kastendiscriminatie in politieke dialogen en bij de ontwikkelings- en handelssamenwerking van de EU met de betrokken landen aan de orde te stellen en concrete maatregelen ten aanzien van deze kwestie te nemen; dringt aan op de invoering van bilaterale raadplegingsmechanismen en op ondersteuning van de emancipatie van de Dalits door middel van externe hulpprogramma's; verzoekt de EU iedere gelegenheid aan te grijpen om ervoor te zorgen dat de Algemene Aanbeveling XXIX over discriminatie op grond van afkomst die de VN-Commissie tegen rassendiscriminatie in augustus 2002 heeft aangenomen, de breedst mogelijke erkenning in de vorm van tenuitvoerlegging krijgt;
150. verzoekt de Raad in zijn mensenrechtenverslag een analyse van de kastendiscriminatie op te nemen alsook objectieve verslagen en een kritische beoordeling van het effect van het mensenrechtenbeleid van de EU met betrekking tot de aanpak van kastendiscriminatie;
151. verzoekt de Commissie een rechtskader voor te stellen ter bestrijding van de illegale economische uitbuiting van derde landen door particuliere ondernemingen uit de EU, en voor een onafhankelijke controle op de naleving van het gemeenschappelijk standpunt van februari inzake de diamanthandel;
152. steunt de pogingen die de ILO heeft ondernomen om dwangarbeid in alle landen waar zulks voorkomt, voorgoed uit te roeien; herhaalt zijn verzoek aan de Raad om zijn gemeenschappelijk standpunt aan te scherpen door er een verbod op buitenlandse investeringen in op te nemen om het onmogelijk te maken dat het internationale bedrijfsleven van het wijdverspreide en systematische gebruik van dwangarbeid profiteert;
153. verzoekt de Raad en de Commissie concrete maatregelen te nemen ten aanzien van landen met discriminerende wetgeving op grond van seksuele geaardheid;
154. verzoekt de Raad al het mogelijke te ondernemen om een einde te maken aan de uitbuiting van arbeiders en de repressie tegen vakbonden en het ombrengen van vakbondsleden; dringt bij de Europese Unie aan op grondig onderzoek naar de situatie van vakbonden en vakbondsleden in alle landen waarmee samenwerkingsovereenkomsten met Europa bestaan;

Doodstraf

155. bevestigt nogmaals zijn standpunt, dat de EU zich moet blijven inzetten voor de universele afschaffing van de doodstraf; roept alle staten die de doodstraf nog steeds in hun strafrecht handhaven, een moratorium in te stellen op alle nog uit te voeren

terechtstellingen in afwachting van volledige afschaffing van de doodstraf;

156. dringt er bij alle landen die de doodstraf nog steeds handhaven, op aan zich te houden aan resolutie 2003/67 die tijdens de 59ste zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens is aangenomen en waarin wordt verzocht de doodstraf niet toe te passen bij niet-gewelddadige handelingen, misdaden die zijn gepleegd door minderjarigen, geestelijk gehandicapten en zwangere vrouwen of vrouwen met afhankelijke kinderen; is sterk gekant tegen toepassing van de doodstraf op grond van wetgeving inzake genderdiscriminatie, openbare terechtstellingen en wrede straffen zoals steniging, waar onmiddellijk een eind aan moet worden gemaakt;
157. verzoekt het Italiaanse voorzitterschap om zijn toezegging gestand te doen om te bewerkstelligen dat op de volgende zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties een algemeen moratorium op executies wordt aangenomen;
158. verwelkomt de afschaffing van de doodstraf voor gewone misdaden in Turkije, maar wenst de doodstraf voor alle gevallen te zien afgeschaft;
159. spreekt nogmaals zijn bezorgdheid uit over het groeiende aantal terdoodveroordelingen in andere landen waarmee de EU nauwe betrekkingen onderhoudt, zoals de Verenigde Staten, Saoedi-Arabië en de Democratische Volksrepubliek China;
160. verzoekt de pas gekozen regering van Nigeria ervoor te zorgen dat de bestaande wetgeving in de diverse deelstaten in overeenstemming is met de Nigeriaanse grondwet en met de internationale mensenrechtenwetgeving die de Nigeriaanse regering heeft geratificeerd; dringt er met name bij de noordelijke staten, die het strafrecht volgens de sharia hebben ingevoerd, op aan een eind te maken aan de verplichte toepassing van de doodstraf en andere onmenselijke straffen zoals amputaties en steniging, en de steun aan militie te staken;

Internationale tribunalen

161. verzoekt de EU te zorgen voor de oprichting van een internationale onderzoekscommissie die beschuldigingen van ernstige schendingen van mensenrechten en internationaal humanitair recht in het kader van het conflict in de Democratische Republiek Congo gaat onderzoeken; betreurt het falen van de VN-Commissie voor de rechten van de mens in 2003 in dit verband, ondanks het verzoek van de Hoge Commissaris van de VN;
162. onderstreept het grote belang van volledige samenwerking van alle landen en partijen in de westelijke Balkanlanden met het Internationaal Strafhof voor het voormalige Joegoslavië (ICTY);
163. verzoekt de regering van Indonesië zich te buigen over de tekortkomingen van het ad hoc tribunaal voor Oost-Timor en te zorgen voor een verslag met bewijzen van de mensenrechtenschendingen die in 1999 hebben plaatsgevonden teneinde alle daders van mensenrechtenschendingen te kunnen berechten; dringt erop aan dat blijvend aandacht wordt besteed aan de bevordering van een veilige terugkeer van vluchtelingen uit Indonesische kampen naar Oost-Timor;

Internationaal Strafhof

164. verwelkomt de inwerkingtreding van het Statuut inzake het Internationaal Strafhof op 1 juli 2002 en de inauguratie van het Strafhof op 11 maart 2003; nodigt alle landen die het Statuut van het Internationaal Strafhof nog niet hebben aanvaard, dit alsnog te doen, en verzoekt alle ondertekenende landen voor een tijdige ratificatie te zorgen;
165. verzoekt alle deelnemende landen hun nationale wetgeving zo spoedig mogelijk te harmoniseren met de bepalingen van het Statuut om met het Internationaal Strafhof te kunnen samenwerken en het beginsel van de complementariteit tussen het Strafhof en de nationale rechtbanken volledig te kunnen toepassen;
166. is ingenomen met de goedkeuring van een nieuw gemeenschappelijk standpunt van de Raad over het Internationaal Strafhof, waarin de steun van de EU aan dat Hof wordt versterkt, en roept het Italiaanse voorzitterschap op het actieplan aan te passen en in overeenstemming te brengen met het nieuwe mandaat en de nieuwe doelstellingen zoals in het gemeenschappelijk standpunt vervat;
167. verzoekt de Verenigde Staten een einde te maken aan het beleid om regeringen te ontmoedigen het Statuut van Rome te ratificeren door staten over de gehele wereld onder druk te zetten om "bilaterale niet-uitleveringsovereenkomsten" te sluiten en multilaterale samenwerking in het kader van de VN te blokkeren op grond van de American Service-Members' Protection Act (wet ter bescherming van Amerikaanse militairen);
168. nodigt de Raad en de Commissie en zijn eigen interparlementaire delegaties uit de ratificatie en tenuitvoerlegging van het Statuut van het Internationaal Strafhof op de agenda voor politieke contacten met derde landen, met name de VS, te zetten;
169. verzoekt alle regeringen geen bilaterale niet-uitleveringsovereenkomsten met de Verenigde Staten te sluiten, omdat deze in strijd zijn met het Statuut van Rome en onverenigbaar met de conclusies van de Raad van de EU en de leidende beginselen van 30 september 2002, en niet mee te werken aan het plan de bestrijding van terrorisme als voorwendsel te gebruiken voor het sluiten van dergelijke overeenkomsten;
170. is ervan overtuigd dat een aantal Zuidoost-Aziatische landen China en Japan als voorbeeld zullen nemen voor de uiteindelijke ratificatie en tenuitvoerlegging van het Statuut van het Internationaal Strafhof, met name in het kader van de pogingen van de Verenigde Staten om bilaterale niet-uitleveringsovereenkomsten met de landen uit deze regio te sluiten; verzoekt China en Japan om deze reden zo spoedig mogelijk tot het Statuut van het Internationaal Strafhof toe te treden;

Irak

171. neemt nota van de resolutie die in 2003 door de VN-Commissie voor de rechten van de mens is aangenomen waarbij het mandaat van de speciale rapporteur inzake Irak met een jaar wordt verlengd; verzoekt om inzetting van mensenrechtenwaarnemers zodra de veiligheidssituatie dit toelaat;
172. herhaalt zijn verzoek aan de Raad en de lidstaten mee te werken aan de oprichting van

een commissie onder het mandaat van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties en/of de Veiligheidsraad om een onderzoek te kunnen instellen naar tijdens het Irakese regime begane oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid, met het oog op de oprichting van een ad hoc Internationaal Straftribunaal teneinde de personen die voor deze misdaden verantwoordelijk zijn, te kunnen berechten;

173. verzoekt de Werkgroep inzake minderheden binnen de Subcommissie Mensenrechten van de Verenigde Naties de situatie in Irak te bestuderen;

174. vraagt de pasbenoemde bijzondere vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN om in samenwerking met de VN-Hoge commissaris voor vluchtelingen en andere betrokken instanties alsmede met de bezettingsmogendheid in Irak, de situatie van de vluchtelingen en op drift geraakte bevolkingsgroepen binnen Irak te volgen, en hulp te bieden bij de ontberingen die zij ondergaan, ook wanneer deze vluchtelingen en op drift geraakte bevolkingsgroepen naar hun huis en bezittingen terugkeren;

Inheemse volkeren

175. verzoekt de Commissie en de Raad zorg te dragen voor de volledige uitvoering van de resoluties van de Raad van 1998 en 2002 over inheemse volkeren, met name voor de ontwikkeling van een specifieke methodologie voor het ontwikkelingswerk met inheemse gemeenschappen en de training van ambtenaren van de Commissie;

176. verzoekt de Raad en de Commissie gevolg te geven aan het aandringen van het Parlement op bevordering van een wereldwijd beleid voor inheemse volkeren in het algemeen en niet alleen voor inheemse volkeren in ontwikkelingslanden;

177. geeft krachtige steun aan de verlangens van de Pygmeeën, Masao, San en andere inheemse volkeren in Afrika om door de Afrikaanse landen als inheemse gemeenschappen te worden erkend, overeenkomstig de internationale discussie over deze kwestie;

178. wenst, waar zulks dienstig is, dat de kwestie van inheemse volkeren als vast punt op de agenda wordt geplaatst van zijn interparlementaire delegaties voor de betrekkingen met landen waar inheemse volkeren leven, om de relevante informatie in de landenstrategiedocumenten te controleren en aan te vullen;

179. verzoekt de Commissie om in alle landenstrategiedocumenten voor landen met inheemse volkeren een specifieke passage of hoofdstuk in te voegen over hun leefomstandigheden én belangrijkste problemen;

180. verzoekt de Commissie om in overeenkomsten met derde landen specifieke clausules en mechanismen op te nemen ter evaluatie van de eerbiediging en bescherming van de grondrechten van inheemse volkeren, die maar al te vaak het slachtoffer zijn van zeer ernstige en stelselmatige schendingen;

181. herhaalt zijn verzoek om instelling van een permanente vertegenwoordiging tussen het Europees Parlement en het VN-Forum inzake inheemse volkeren;

Rechten van het kind

182. spreekt zijn bezorgdheid uit over de ernstige schending van de rechten het kind, zoals die in het Verdrag inzake de rechten van het kind zijn neergelegd, waaronder het recht op gezondheidszorg, onderwijs en voeding en bescherming tegen geweld, uitbuiting en misbruik; wijst erop dat wereldwijd 600 miljoen kinderen in armoede leven, iedere drie seconden een kind sterft aan ondervoeding, gebrek aan water of gezondheidszorg, 130 miljoen kinderen, waarvan tweederde meisjes, verstoken zijn van elementair onderwijs, de afgelopen tien jaar twee miljoen kinderen door oorlog om het leven zijn gekomen, meer dan 300.000 kinderen onder de achttien actief deelnemen aan gewapende conflicten en twee miljoen meisjes het slachtoffer zijn van verminking van de geslachtsdelen;
183. verzoekt alle landen het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en de bijbehorende Facultatieve Protocollen, het anti-landmijnenverdrag van Ottawa, het ILO-Verdrag inzake de uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid en het ILO-Verdrag inzake de minimumleeftijd te ratificeren en ten uitvoer te leggen;
184. verzoekt de Raad en de Commissie in alle externe en interne beleidsterreinen van de EU een krachtiger perspectief voor de rechten van het kind op te nemen op basis van strategische richtsnoeren voor de tenuitvoerlegging, en te zorgen voor een algehele coördinatie; verzoekt de Raad en de Commissie een strategie te ontwikkelen voor de follow-up van de speciale zitting van de Algemene Vergadering van de VN over kinderen;
185. verzoekt de Raad een begin te maken met het ontwerpen van een gemeenschappelijke strategie inzake kinderen en gewapende conflicten; benadrukt dat eventuele actie gericht moet zijn op personen die zich met mensenhandel bezighouden en op hun cliënten, dat adequate sancties in het land van herkomst, doorvoer en bestemming moeten worden gepland en ondernomen en dat jeugdige slachtoffers adequate bescherming moeten genieten;
186. verzoekt de Commissie ervoor te zorgen dat de kwestie kinderen en gewapende conflicten op adequate wijze in de landenstrategiedocumenten wordt weergegeven, met bijzondere aandacht voor preventieve en rehabilitatiemaatregelen voor kindsoldaten;

Gehandicapten

187. neemt met grote bezorgdheid kennis van het rapport van Disability Awareness in Action (maart 2003), waaruit blijkt dat in de laatste 12 maanden 483 gevallen van mishandeling van 4.292 gehandicapten over de gehele wereld, zijn gerapporteerd en dat 13% van alle slachtoffers omgekomen is als direct gevolg van mensenrechtenschendingen;
188. uit zijn ernstige bezorgdheid over de informatie in de verslagen van respectievelijk Amnesty International over ontvangers van psychiatrische behandeling en van het Mental Disability Advocacy Centre over kooibedden, waaruit ernstige misstanden blijken waar het gaat om de mensenrechten van gehandicapten in instellingen in heel Europa, waartegen door de regeringen van de betrokken landen onmiddellijk dient te worden opgetreden;

189. is met name verontrust over het voortdurende gebruik van kooibedden in psychiatrische klinieken en verzorgingstehuizen voor verstandelijk gehandicapten in sommige Oost-Europese landen; roept de betrokken landen op om deze vernederende en onmenselijke praktijk onverwijld te beëindigen;
190. bevestigt zijn steun voor een VN-Conventie inzake de mensenrechten van gehandicapten, die gebaseerd moet zijn op de *VN-Standard Rules*, en wel in die zin dat de rechten van gehandicapten volledig worden erkend en bevorderd, en dat die Conventie juridisch bindend moet zijn;
191. verzoekt de leden en organen van de VN ervoor te zorgen dat de zes bestaande VN-conventies inzake mensenrechten zodanig worden uitgelegd dat de rechten en behoeften van gehandicapten en hun gezinnen erkend en ten volle gesteund worden, wat tot nu toe niet het geval is;
192. verzoekt de Commissie erop toe te zien dat gehandicapten uitdrukkelijk in de mensenrechtenverslagen van de Europese Commissie worden genoemd en dat gehandicapten in de werkzaamheden van de Commissie erkend worden als groep die bijzonder kwetsbaar is voor mensenrechtenschendingen;

Omstandigheden in gevangenissen

193. spreekt zijn bezorgdheid uit over het feit dat door de wereldwijd toenemende aantallen gedetineerden en het gebrek aan aanvullende middelen gevangenisystemen onder grote druk komen te staan en het gevaar toeneemt dat mensenrechten en humane detentievoorwaarden niet worden nageleefd;
194. verzoekt de Raad en de Commissie er bij hun betrekkingen met derde landen op aan te dringen dat zij bepalingen in de wetboeken voor strafrecht opnemen die voorzien in alternatieven voor gevangenisstraffen voor kleine vergrijpen; onderstreept het belang van betere omstandigheden in gevangenissen, met name om de verspreiding van levensbedreigende ziekten zoals malaria, tuberculose, hepatitis en hiv/aids in detentiecentra tegen te gaan en de situatie van jongeren, vrouwen, buitenlanders, personen die deel uitmaken van een etnische of religieuze minderheid en homoseksuelen in gevangenissen te verbeteren;
195. verzoekt de Raad en de Commissie in het jaarverslag van de EU onder thematische vraagstukken van buitengewoon belang voor de EU, informatie op te nemen over gerichte actie met betrekking tot de omstandigheden in gevangenissen;
196. dringt er bij de Commissie op aan een uitgebreide inventarisatie te maken van de omstandigheden in gevangenissen in landen waarmee de EU een samenwerkings- of associatieovereenkomst heeft afgesloten;
197. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Raad, de Commissie, de regeringen en parlementen van de lidstaten en de kandidaat-lidstaten, de Verenigde Naties, de Raad van Europa, de OVSE en de regeringen van de landen waarnaar in deze resolutie wordt verwezen, alsmede aan de Europese vestigingen van de belangrijkste niet-gouvernementele organisaties op het gebied van de mensenrechten.

TOELICHTING

Inleiding

De situatie van de mensenrechten in de wereld blijft onverminderd een bron van grote zorg. De toegenomen aandacht van de politiek en de verdere codificatie van de mensenrechten hebben niet kunnen voorkomen dat deze rechten ernstig werden geschonden. Er zijn diverse oorzaken hiervoor aan te wijzen die te maken hebben met onder andere machtsmisbruik, de politiek, etnisch en religieus geweld, armoede, terrorisme en het ontbreken van een democratische constitutionele staatsorde. Ook de internationale gemeenschap is niet zonder schuld, aangezien zij zich tweeslachtig opstelt ten opzichte van de daders. Angst dat economische, politieke of veiligheidsbelangen worden geschaad, weerhouden landen ervan serieus werk te maken van het bestrijden en voorkomen van mensenrechtenschendingen. De Verenigde Staten en de Europese Unie zouden een aanzienlijke verbetering kunnen bewerkstelligen op dit vlak als ze de handen ineen zouden slaan en krachtdadig zouden optreden.

In 2002 is dat echter niet het geval geweest. De regering-Bush stelde zich terughoudend op en was buitengewoon selectief in haar mensenrechtenbeleid. Ze heeft zich weinig aangetrokken van internationale organisaties en belangrijke verdragen. Zo is bijvoorbeeld de Verenigde Staten (VS) samen met Somalië het enige land dat het Verdrag inzake de rechten van het kind niet geratificeerd heeft. Daarnaast weigert de VS zich aan te sluiten bij het Internationaal Strafhof (ICC). Het land voert zelfs een actieve campagne om andere landen naar het Amerikaanse kamp te lokken. Ook krijgen de Amerikanen kritiek omdat zij het in hun strijd tegen het terrorisme niet altijd even nauw nemen met de mensenrechten. Door het groeiende anti-Amerikanisme in de wereld krijgt Washington het steeds moeilijker zich op te werpen als hoeder van morele waarden, waaronder de mensenrechten.

De Europese Unie (EU) als waardengemeenschap en toonaangevende economische macht zou een voortrekkersrol moeten spelen. De tekortkomingen bij de Amerikanen maakt een samenhangend en consequent EU-beleid zelfs nog urgenter. Helaas is daar minder sprake van dan zou kunnen en moeten. Ofschoon het niet aan formeel overeengekomen ambities¹ ontbreekt, voeren nationale belangen in de praktijk de boventoon. Dit belet de EU slagvaardiger op te treden. Daar komt nog bij dat het nastreven van consensus dikwijls leidt tot inertie of een sterk verwaterd standpunt. De EU-landen die lid zijn van de VN-Commissie voor de rechten van de mens worstelen met dit probleem. Men kan zich afvragen, hetgeen Human Rights Watch ook al doet, of besluitvorming bij unanimité altijd het hoogste doel moet zijn, en of dit beginsel niet te gemakkelijk wordt gebruikt als voorwendsel om maar niets te hoeven doen. Het is moeilijk om goed inzicht te krijgen in wat de basis is geweest van besluiten die door de Raad genomen zijn.

Hetzelfde geldt voor het Europees Parlement, dat soms minder goed geïnformeerd is dan de meeste belangrijke NGO's. In dit verslag wordt een aantal aanbevelingen gedaan voor een betere voorlichting van het Parlement met het oogmerk het functioneren van deze instelling op het vlak van de mensenrechten te verbeteren. Vaak legt de Raad de standpunten van het Parlement naast zich neer. In tegenstelling tot de Commissie is de Raad niet aanwezig bij

¹ Conclusies van de Raad van 25 juni 2001 en 10 december 2002

plenaire vergaderingen over de mensenrechten. Hij reageert daarnaast vrijwel nooit op resoluties van het Parlement, geeft nauwelijks commentaar op het EU-jaarverslag over de mensenrechten in de wereld en schoffert de afgevaardigden van het Parlement door met grote vertraging hun vragen te beantwoorden. Uw rapporteur is van mening dat de relatie tussen de Raad en het Parlement op het terrein van de mensenrechten verbetering behoeft. Het Parlement heeft een groot aantal ernstige situaties in landen alsmede individuele gevallen in de plenaire vergaderingen en in de commissie aan de orde gesteld. Het is opvallend hoe vaak het tot compromissen gekomen is tussen de verschillende politieke partijen. Het Parlement richt zich evenwel veel meer op veroordelingen en aanbevelingen voor maatregelen dan op de zogeheten 'follow-up': wat hebben de Commissie en de Raad gedaan in vervolg op de verklaringen van het EP, en hoe heeft het betrokken land hierop gereageerd? Het wordt tijd dat het Parlement deze lacune opvult en zijn werkzaamheden afstemt op het krijgen van antwoord op die vragen.

De politieke veroordelingen van mensenrechtenschendingen die de EU uitspreekt zijn vaak niet bijster effectief. De zogenoemde politieke of mensenrechtendialogen die de EU voert met derde landen hebben tot dusver maar weinig opgeleverd. Het gevaar bestaat dat schenders van mensenrechten zich bedienen van schimmige onderhandelingen om te ontkomen aan publieke veroordeling. De aard van dit soort dialogen zou dan ook veranderd moeten worden: ze dienen in een sfeer van minder toegeeflijkheid en meer openheid gevoerd te worden. Bovendien moet het maatschappelijk middenveld actief bij de onderhandelingen betrokken worden en er moeten duidelijke benchmarks gedefinieerd worden.

Tegelijkertijd moeten we in plaats van louter veroordelingen uit te spreken meer ruimte bieden aan positieve elementen binnen de dialoog. We moeten proberen landen over te halen structurele verbeteringen door te voeren. Uit het begrotingshoofdstuk 'Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten' van de EG, worden zonder twijfel zeer waardevolle projecten gefinancierd. De vraag is of deze projecten ook op lange termijn effect zullen hebben. Meer in het algemeen blijft het van het grootste belang dat de EU de bestrijding van de diepere oorzaken van mensenrechtenschendingen voortzet. Het is daarbij van essentieel belang dat er resultaten worden geboekt bij de vermindering van de armoede, de opbouw van capaciteit, de vestiging van een rechtsstaat en de verwezenlijking van goed bestuur.

Uw rapporteur wil de aandacht vestigen op een belangrijk mensenrecht: het recht op de vrijheid van godsdienst of geloof. Overal ter wereld wordt de godsdienstvrijheid nog steeds door totalitaire regimes onderdrukt. Maar uit naam van godsdiensten worden ook mensenrechten geschonden. Bijna de helft (12) van de 30 gewelddadige conflicten in de wereld, waarbij meer dan 1000 slachtoffers¹ te betreuren waren, zijn (mede) van een religieus karakter. Tegelijkertijd is bij verschillende religies het radicalisme in opkomst (hindoeïsme, islam, christendom, judaïsme). Godsdiensten worden in toenemende mate ingezet en misbruikt als instrument om politieke belangen te dienen. Een mens valt terug op zijn religieuze wortels om zijn identiteit te benadrukken en om zich te onderscheiden van anderen. Tot nu toe is er nog geen sprake geweest van een echte dialoog tussen alle betrokken partijen. Die is echter absoluut noodzakelijk om wederzijds begrip, tolerantie en respect te kweken. Het is nu meer dan ooit de tijd om op grote schaal en op verschillende niveaus culturele uitwisseling tot stand te brengen. De EU moet hierin het voortouw nemen. De grote uitdaging

¹ 'The World at war, The Defense Monitor CDI, januari/februari 2003, deel XXXII, nummer 1

die we de komende jaren moeten aangaan is het voorkomen van conflicten met een religieuze en culturele achtergrond.

De conclusies van de Raad van 25 juni 2001 betreffende de rol van de Europese Unie bij de bevordering van de mensenrechten en de democratisering in derde landen zijn erop gericht het EU-beleid op dit vlak doeltreffender en zichtbaarder te maken. Op 10 december 2002 heeft de Raad zijn voornemen bevestigd om samenhang, consistentie, mainstreaming en openheid te verwezenlijken via een versterkte dialoog met het Europees Parlement en het maatschappelijke middenveld, en om te komen tot een periodieke vaststelling en beoordeling van prioritaire acties waarbij praktische maatregelen voor de tenuitvoerlegging van de inspanningsverplichtingen worden onderschreven. Eind 2003 zullen de resultaten worden getoetst.

Mensenrechtenclausule

De EU moet de politieke wil tonen om echt werk te maken van de mensenrechten. Zij kan er niet het zwijgen toe doen als mensenrechten worden geschonden en politieke, strategische of economische belangen laten prevaleren boven haar belofte de mensenrechten te verdedigen en te bevorderen. De EU beschikt over een aantal wettelijke en politieke middelen om haar mensenrechtenbeleid ten uitvoer te brengen, maar die dient zij wel effectiever in te zetten.

Een voorbeeld is de mensenrechtenclausule, die sinds 1995 steevast wordt opgenomen in de samenwerkings- en associatieovereenkomsten van de EU (artikel 2). De clausule die bepaalt dat 'de betrekkingen tussen de partijen, evenals alle bepalingen van de overeenkomst zelf, gebaseerd moeten zijn op de eerbiediging van de mensenrechten en de democratische beginselen zoals uiteengezet in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die ten grondslag ligt aan het binnenlandse en buitenlandse beleid van de partijen (...)' lijkt echter meer een 'dode letter' te zijn dan een 'essentieel element' van de overeenkomsten.

Naast het gebrek aan politieke wil om de mensenrechtenclausule ten uitvoer te brengen, vormt ook het ontbreken van een deugdelijk uitvoeringsmechanisme een obstakel voor de effectiviteit van de clausule. Ten aanzien van de Euro-mediterrane associatieovereenkomsten vat Amnesty International de situatie als volgt samen: 'Het mensenrechtenperspectief is tot dusver opvallend en pijnlijk afwezig in de realiteit van het Barcelona-proces. De mensenrechtenclausules in de overeenkomsten met de mediterrane landen moeten een constructief instrument worden om precaire situaties op het gebied van de mensenrechten in die landen het hoofd te bieden en om toekomstige schendingen te voorkomen.'¹ Er zijn geen aanwijzingen dat er op basis van de clausule een echte dialoog plaatsvindt; het blijft onduidelijk hoe de clausule wordt toegepast en welke resultaten ze heeft opgeleverd.

Richtsnoeren en procedures voor de invoering en de geleidelijke afschaffing van negatieve maatregelen hebben nog een erg rudimentaire vorm. Als een partij heeft verzuimd een verplichting na te komen, voorziet de overeenkomst in 'gepaste maatregelen' waarbij de voorkeur wordt gegeven aan maatregelen die het functioneren van de overeenkomst zo min mogelijk in de weg staan (en die in overeenstemming met het internationaal recht alsmede evenredig aan de ernst van de schending zijn). Maatregelen zijn het onderwerp van overleg

¹ Memorandum van AI aan het Grieks voorzitterschap.

binnen de Associatieraad, waarbij het voorzitterschap de primaire verantwoordelijkheid neemt voor de toepassing van de clausule.

De Commissie, die fungeert als de hoedster van de Verdragen en verplicht is coherentie en consistentie te waarborgen in de beleidsvormen van de EU, moet haar initiatiefrecht gebruiken om de Raad zover te krijgen dat hij bij flagrante schendingen van de mensenrechten gepaste maatregelen treft. Het aangeven van concrete richtsnoeren voor de toepassing van beperkende of stimuleringsmaatregelen zou helpen bij de besluitvorming over de vraag wanneer de EU zou moeten handelen.

Van een duidelijk uitvoeringsmechanisme is feitelijk alleen sprake bij de Overeenkomst van Cotonou met de ACS-landen. Dat mechanisme is met name nuttig omdat het stipuleert hoe het overleg dient te geschieden, dat opschorting een laatste middel is, en dat er mechanismen ingesteld moeten worden voor de dialoog tussen regeringen en het maatschappelijk middenveld. Het Parlement is van mening dat er voor toekomstige overeenkomsten, zoals voor de handels- en samenwerkingsovereenkomst met Iran, onderhandelingen gevoerd moeten worden over de Cotonou-clausule.

De meeste landen waaraan de EU beperkende maatregelen oplegt in de context van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid of de Europese Gemeenschap behoren tot de ASC-landen, en voor de meeste van die landen heeft de VN-Veiligheidsraad resoluties aangenomen die voorzien in het treffen van sancties.

Tijdens de verslagperiode 2002-2003 zijn de EU-sancties tegen Liberia, Zimbabwe en Haïti verlengd. Er zijn sancties opgelegd aan Somalië en de Democratische Republiek Congo. De sancties tegen Sierra Leone zijn uitgebreid en die tegen Angola zijn opgeheven. Behalve voor ACS-landen heeft de EU beperkende maatregelen ingesteld voor de volgende landen: Birma/Myanmar, Indonesië (goedgekeurd in 1999), Moldavië en, om voor de hand liggende redenen, gebaseerd op de resoluties van de VN-Veiligheidsraad, voor Irak. De sancties tegen Afghanistan werden opgeheven.

Er is geen overeenkomst als zodanig opgeschort. Er zijn maatregelen getroffen die geleid hebben tot een gedeeltelijke stopzetting van de ontwikkelingshulp (bijvoorbeeld voor Haïti, Soedan), maar die golden niet voor samenwerkingsprogramma's die rechtstreeks ten goede komen aan de bevolking. De meeste sancties behelzen een embargo op wapens of aanverwant materiaal, alsmede op apparatuur die gebruikt kan worden voor binnenlandse onderdrukking of terrorisme. Voor sommige landen betroffen de maatregelen tevens een verbod op de verstrekking van visa aan regeringsleden en op de handel in diamanten alsmede het bevriezen van tegoeden binnen de EU van verantwoordelijken voor schendingen van de mensenrechten.

Sancties dienen niet opgelegd te worden domweg als blijk van afkeuring, maar moeten doeltreffend ten uitvoer gelegd worden. Er was sprake van inconsistent beleid in verband met beperkende maatregelen die waren ingesteld voor Zimbabwe en Wit-Rusland en die voorzagen in een inreisverbod voor regeringsleden.

Wat Zimbabwe betreft, het besluit van de Europese Unie om goedkeuring te verlenen aan de uitnodiging van Mugabe voor de Frans-Afrikaanse top stuitte op scherpe kritiek van het Europees Parlement dat het besluit hield als een voorbeeld van inconsequent EU-beleid.

Ter gelegenheid van de bijeenkomst van de Paritaire Parlementaire Vergadering ACS-EU, die gepland stond van 25 tot en met 28 november 2002 in Brussel, besloot de Conferentie van voorzitters van de EP-fracties twee leden van de Zimbabwaanse ZANU-PF de toegang te ontzeggen tot de gebouwen van het Europees Parlement. Dit besluit leidde tot de annulering van de bijeenkomst.

Op 13 februari 2003, in de aanloop naar de hernieuwing van de sancties, riep het Parlement de Raad op aanvullende maatregelen te treffen voor Zimbabwe, waarbij met name werd gepleit voor een beëindiging van de verblijfsrechten in Europa van personen waarop EU-sancties van toepassing zijn, voor de instelling van een verbod op de toegang voor de gezinsleden van die personen tot banen of onderwijs in de EU, alsmede voor een internationale sport- en cultuurboycot. De Raad beperkte zich tot het simpelweg prolongeren van de bestaande sancties tegen Zimbabwe.

Wat Wit-Rusland betreft, de weigering om het mandaat te verlengen voor de OVSE-missie in Minsk alsmede de verslechtering van de mensenrechtensituatie in het land waren voor de vijftien EU-lidstaten reden om in te stemmen met een inreisverbod op het grondgebied van de EU dat werd opgelegd aan verschillende leden van de Wit-Russische regering, waaronder haar president, Alexander Loekasjenko. Ondanks het compromis van het Deens voorzitterschap, dat personen voor wie het verbod gold in staat stelde naar de EU te reizen om bijeenkomsten van internationale organisaties bij te wonen, weigerde Portugal zich aan de sanctie te committeren. In april 2003, nadat de voorzitter van de OVSE had bevestigd dat aan de voorwaarden voor het probleemloos functioneren van de missie was voldaan, besloot de Raad de beperkende maatregelen op te heffen, ondanks de verslechterende situatie op het vlak van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat in Wit-Rusland.

Het verzoek van Cuba om toe te treden tot de partnerschapsovereenkomst ACS-EU (Overeenkomst van Cotonou) zorgde naar het scheen voor een ander geval van inconsistentie in de positie van de EU. In Cuba is sprake van een terugval sinds de nieuwe golf van arrestaties in maart 2003, waarbij leden van de oppositie zijn opgepakt, en de terechtstelling van de verantwoordelijken voor het kapen van een schip. Ook de weigering om zich te voegen naar de mensenrechtenprocedures van de VN blijft een hangende kwestie. Het EP heeft zich op het standpunt gesteld dat de EU alleen onderhandelingen dient te openen over de toetreding van Cuba tot de overeenkomst van Cotonou als de situatie in het land verbetert. De Gemeenschap werkt nog aan haar standpunt over het verzoek binnen de Raad van ministers van de ACS-EG.

Op het moment zijn de mensenrechten onderwerp van discussie in het kader van de politieke dialoog. Om te bewerkstelligen dat de mensenrechtenclausule in de associatie- en samenwerkingsovereenkomsten evolueert van dode letter naar een constructief instrument moet er op gezette tijden gecontroleerd worden of de mensenrechten door de betrokken landen ook echt worden nageleefd. De deelnemende partijen moeten ten behoeve van die controle een passende gestructureerde dialoog in gang zetten. Dat zal de geloofwaardigheid van het EU-mensenrechtenbeleid ten goede komen.

Om te beginnen stellen we voor dat de Raad, gezien zijn rol in de associatie- en samenwerkingsraden, zich belast met het opzetten van specifieke subcommissies voor de mensenrechten met duidelijke verbindingslijnen naar het hoogste politieke overlegniveau met

het oog op de tenuitvoerlegging van artikel 2 van de overeenkomsten. Voor de overeenkomst EU-Marokko heeft de Associatieraad besloten zes subcommissies in te stellen die zich over uiteenlopende vraagstukken zullen buigen, waaronder helaas geen mensenrechtenkwesaties. Teneinde adequater in te kunnen spelen op mensenrechtenschendingen of om deze te voorkomen dienen de Raad en de Commissie tevens een toezichtsmechanisme in te stellen middels het opzetten van specifieke werkgroepen zoals gedaan is in het kader van de toetredingsprocedures. Deze werkgroepen zouden bevoegd moeten zijn toezicht te houden op de mensenrechtensituatie in het betreffende land en met voorstellen te komen inzake de tijdschema's en vooruitgangscriteria.

Het Europees Parlement heeft besloten zijn rol te versterken in de context van de instemmingsprocedure voor associatieovereenkomsten. Het Parlement heeft om te beginnen inzake Egypte¹ en in een later stadium inzake Libanon² en Algerije³ een politieke resolutie aangenomen waarin het zijn ernstige zorg uitspreekt over de mensenrechtensituatie in die landen, een handelwijze die sindsdien gangbare praktijk geworden is. Dat is een belangrijke stap in het proces van parlementair toezicht op de tenuitvoerlegging van artikel 2 door de Raad en de Commissie, aan wie de oproep is gedaan alle aspecten van de resolutie mee te nemen als referentiepunten voor de beoordeling in hoeverre een land zich aan zijn mensenrechtenverplichtingen houdt.

De interparlementaire dialoog zal een andere dimensie aannemen na de oprichting van de Euro-mediterrane Parlementaire Vergadering, waartoe in april 2002 is besloten op de Euro-mediterrane ministersconferentie in Valencia. De belangrijkste taak van die Vergadering zou moeten bestaan uit de follow-up en het parlementair toezicht op de Euro-mediterrane associatieovereenkomsten. De nieuwe Vergadering dient zich bij wijze van prioriteit bezig te houden met vraagstukken op het gebied van democratisering en de mensenrechten in de geassocieerde landen. Daarnaast moet zij een comité voor de mensenrechten en de democratie opzetten teneinde meer structuur te kunnen brengen in de dialoog over deze vraagstukken.

Mensenrechtendialoog – politieke dialoog

Consistentie en samenhang zijn belangrijke aspecten telkens wanneer de EU de mensenrechten evalueert in een derde land, en dat geldt eens te meer als de EU een dialoog aangaat over de mensenrechten. Anders gezegd, hoewel de EU zich bedient van een benadering per land omdat er nu eenmaal geen algemene formule bestaat voor het voeren van een mensenrechtendialoog, mag de EU de beginselen van haar eigen richtsnoeren niet prijsgeven. Die verplichten haar overeenstemming te bereiken over duidelijke benchmarks ten aanzien van het betrokken land en reële vooruitgang in de praktijk te boeken. Alleen dan is de dialoog een aanvaardbare optie. De resultaten van de dialoog dienen op gezette tijden geëvalueerd te worden, teneinde te bepalen in hoeverre aan de verwachtingen is beantwoord.

Dialogen mogen geen legitimiteit verschaffen aan de marginalisering van de mensenrechten ten opzichte van prioriteiten op het vlak van veiligheid, economie of politiek. Voorts kunnen

¹ Resolutie van 29.11.2001, PB C 153 E van 27.6.2002, blz. 264.

² Resolutie van 16.1.2003 (P5_TA(2003)0018).

³ Resolutie van 10.10.2002, P5_TA-PROV(2002)0463.

schendingen van de mensenrechten nooit gerechtvaardigd worden door te wijzen naar de historische en culturele situatie van het betreffende land.

De reactie van het Nationaal Volkscongres op de resolutie van het EP over de EU-strategie ten aanzien van China is typerend: 'De bevordering en bescherming van de mensenrechten is een historisch proces waarin alle landen een plaats innemen, en geen enkel land mag zijn eigen staat van dienst op het gebied van de mensenrechten als perfect beschouwen.'¹ Ook de Iraniërs houden er zo hun eigen argumenten op na. Op een bijeenkomst van de Commissie buitenlandse zaken in januari 2003 legde de minister van Buitenlandse Zaken van Iran de nadruk op de bijzondere bepalingen van de islamitische wetgeving alsmede op het feit dat de scheiding der machten in Iran ertoe kan leiden dat hervormingen van de regering op weerstand kunnen stuiten van de rechterlijke macht, met name als het gaat om steniging en openbare executies. De minister zei nadrukkelijk dat men niet moet vergeten dat er culturele verschillen bestaan tussen Iran en de EU.

Zoals commissaris Chris Patten echter zei: 'Mensenrechtendialogen mogen niet verworden tot praatclubs of bijeenkomsten waar enkel meningen worden uitgewisseld over culturele verschillen. In plaats daarvan dienen er benchmarks voor vooruitgang vastgesteld te worden.'²

In de evaluatie van de mensenrechtendialoog met China³, die in november 2002 en maart 2003 is gehouden, legde de Raad de nadruk op de volgende resultaten: een informele uitnodiging aan de hoge commissaris van de Verenigde Naties voor de mensenrechten, de speciale VN-rapporteur inzake onderwijs en inzake martelingen, en de voorzitter van de werkgroep inzake willekeurige detentie. Aan Chinese zijde is nog geen overeenstemming bereikt over de data. Voorts heeft China het voornemen geuit een onvoorwaardelijke formele uitnodiging te verzenden aan de speciale VN-rapporteur inzake godsdienstvrijheid.

Daartegenover heeft de Raad zijn bezorgdheid geuit over de aanhoudende schendingen van de mensenrechten in de Volksrepubliek, en met name over de op grote schaal voorkomende toepassing van de doodstraf, de 'sla hard toe' campagne in met name Xinjiang, de wijdverbreide toepassing van marteling en willekeurige detentie, het systeem van 'heropvoeding door arbeid', de inperking van de vrijheid van meningsuiting, geloof en vereniging in China – die met name gericht is op mensenrechten- en internetactivisten, voorvechters van vrije vakbonden en aanhangers van illegale christelijke kerken en Falun Gong – alsmede over de ernstige beknutting van de religieuze en culturele rechten van het Tibetaanse volk. De berechting en terechtstelling van de Tibetaan Lobsang Dhondup is illustratief voor het falen van China in het opwekken van onderling vertrouwen, wat toch de basis moet zijn voor de mensenrechtendialoog met China.

Volgens internationale en Chinese mensenrechtenorganisaties kenmerkte de mensenrechtensituatie in China aan het eind van 2002 zich niet alleen door 'gebrek aan vooruitgang', maar ook door 'een ernstige achteruitgang met betrekking tot buitengerechtelijke detenties, onderdrukking van etnische minderheden in naam van de strijd tegen het terrorisme,

¹ Brief van 22.04.2002 van de missie van de Volksrepubliek China aan de secretaris-generaal van het EP betreffende de resolutie van 11.04.2002 over de mededeling van de Commissie inzake een EU-strategie ten aanzien van China.

² Vergadering van de Commissie buitenlandse zaken, 27 januari 2003.

³ Conclusies van de Raad Algemene Zaken van 18 maart 2003, 6941/03 (Presse 63).

en de veel voorkomende terechtstellingen voor niet-gewelddadige misdrijven.¹ Voorts concludeerde een delegatie van het EP tijdens een bezoek aan China en Tibet in juli 2002 dat zij geen belangrijke veranderingen heeft waargenomen in de aanpak door het Chinese leiderschap van vraagstukken op het gebied van de democratie en de mensenrechten.²

Hoewel de EU zich voorgenomen heeft haar zorgen over de mensenrechten te uiten tijdens vergaderingen met China op alle niveaus, onthield zij zich van kritiek aangaande dit onderwerp tijdens de Top EU/China van september 2002.

In december 2002 lanceerde de EU haar mensenrechtendialoog met Iran, die parallel aan de onderhandelingen over een handels- en samenwerkingsovereenkomst plaatsvindt. De bereidheid van Iran een mensenrechtendialoog aan te gaan zonder voorwaarden vooraf dient beschouwd te worden als een positieve ontwikkeling gericht op de normalisatie van de betrekkingen tussen de EU en dat land.

Toen de Raad de mensenrechtendialoog met Iran³ voor de eerste maal evalueerde, gaf hij uitdrukking aan zijn ernstige zorg over executies die voltrokken waren zonder inachtneming van internationaal erkende garanties, openbare terechtstellingen, foltering en andere wrede, onmenselijke en vernederende straffen in Iran, het bij voortduring ontbreken van een behoorlijke rechtsgang, de vervolging van advocaten, de aanhoudende schendingen van mensenrechten, de discriminatie van vrouwen in de wet en in de praktijk, en de discriminerende praktijken ten aanzien van religieuze minderheden, in het bijzonder de Baha'is, die een geloof aanhangen dat niet door de grondwet van Iran wordt erkend.

Wij hebben vernomen dat de besprekingen in het kader van de mensenrechtendialoog op 16/17 december 2002 en 14/15 maart 2003 in een opbouwende sfeer gevoerd zijn en dat er onderwerpen aan bod gekomen zijn zoals discriminatie (vrouwenrechten en rechten van minderheden, rassendiscriminatie en xenofobie), het voorkomen van marteling, eerlijke processen en de rechtsstaat.

De Iraanse regering heeft ingestemd met de komst later in dit jaar van speciale VN-rapporteurs, waaronder de rapporteurs inzake vrijheid van meningsuiting en inzake geweld tegen vrouwen. De werkgroep inzake willekeurige detentie heeft in februari 2003 een bezoek afgelegd aan Iran. In juni 2003 staat een bezoek gepland van de werkgroep inzake gedwongen verdwijningen. Als hun aanbevelingen ook daadwerkelijk ten uitvoer worden gelegd is deze ontwikkeling zonder twijfel een belangrijke stap voorwaarts na een periode van jaren waarin de speciale rapporteur voor Iran elke toegang tot dit land werd ontzegd. De Raad heeft goede nota genomen van het de facto moratorium op het opleggen van doodvonnissen door steniging als eerste stap in de richting van afschaffing van deze praktijken, en heeft er bij de regering van Iran op aangedrongen een moratorium af te kondigen op de voltrekking van de doodstraf, met het oog op de uiteindelijke afschaffing ervan.

Voor de EU zijn alle domeinen van diepgaande samenwerking met Iran 'onderling afhankelijke, onscheidbare en elkaar wederzijds versterkende elementen van een wereldwijde

¹ Nota van de International Federation of Human Rights and the Human Rights in China (HRIC) aan de EU, 12.11.2002.

² Verslag over de 19e interparlementaire bijeenkomst EP-China, PE 320.362.

³ Conclusies van de Raad Algemene Zaken, 18 maart 2003.

benadering.¹ Het mislukken van de dialoog zou directe gevolgen moeten hebben voor de toekomstige betrekkingen tussen de EU en Iran, in het bijzonder voor de onderhandelingen over de handels- en samenwerkingsovereenkomst. Volgens de richtsnoeren inzake de mensenrechtendialogen is het van doorslaggevend belang dat er in de praktijk vooruitgang wordt geboekt, en volgens de conclusies van de Raad van 17 juni 2002 zijn de vorderingen in de richting van de overeenkomst gekoppeld aan de vooruitgang die geboekt wordt met betrekking tot de vier domeinen van de politieke dialoog, inclusief de mensenrechten. Tijdens een bezoek aan Iran in februari 2003 heeft commissaris Chris Patten het bestaan van die koppeling opnieuw bevestigd.

Politieke dialogen als onderdeel van de betrekkingen met derde landen nemen steeds meer in belang toe. Het Parlement heeft de afgelopen jaren bij talrijke gelegenheden opgeroepen de mensenrechten te integreren in het buitenlands beleid. Het voornemen van de Raad om de mensenrechten integraal op te nemen in de agenda van alle bijeenkomsten met derde landen en op alle niveaus, bij het vastleggen van besprekingen en in de landenstrategieën, vindt zijn weerslag in de basisbeginselen (3.1) van de EU-richtsnoeren inzake de mensenrechtendialogen. In beginsel staat de EU waar mogelijk een positieve en coöperatieve aanpak voor. Tegelijkertijd behoudt de EU zich het recht voor zich krachtig uit te spreken tegen schendingen van de mensenrechten, ongeacht waar die zich voordoen.

Ten aanzien van de betrekkingen tussen de EU en Rusland hebben zowel het Deens als het Grieks voorzitterschap belang gehecht aan maatregelen voor de versterking van de democratie, de mensenrechten, de beginselen van de rechtsstaat en de overheidsinstellingen in Rusland. In verband met haar werkprogramma ter uitvoering van de communautaire strategie heeft het Grieks voorzitterschap de volgende specifieke prioriteiten vastgesteld: hervorming van het rechtssysteem, garanties voor de vrijheid van meningsuiting en het vinden van een politieke oplossing in Tsjetsjenië, inclusief de vernieuwing van het mandaat voor de OVSE-Hulpgroep, dat afliep op 31 december 2002, volgend op voorstellen van Russische zijde die serieuze wijzigingen inhielden van het mandaat.

Het EP heeft de Raad opgeroepen een krachtig politiek initiatief te ontplooien in het kader van de politieke dialoog met de Russische Federatie, teneinde een door onderhandeling verkregen oplossing te bevorderen voor het conflict in Tsjetsjenië.² Deze kwestie is evenwel niet als sleutelthema aan de orde geweest tijdens de topbesprekingen tussen de EU en Rusland in 2002. Op de 6^e bijeenkomst van de samenwerkingsraad EU/Rusland op 15 april 2003 was noch de situatie in Tsjetsjenië, noch de mensenrechtensituatie in Rusland onderwerp van bespreking.³ Op 25 maart 2003 ontving het EP de langverwachte formele uitnodiging voor het bezoek van zijn ad hoc delegatie aan Tsjetsjenië, dat nu gepland staat voor 14-17 juni 2003.

Op de vierde top Europa/Azië (ASEM 4), die plaatsvond in Kopenhagen, lag de nadruk op de dialoog. Voorts zijn op die top de betrekkingen tussen Azië en Europa verder aangehaald. De EU heeft haar dialoog met de Aziatische landen voornamelijk geïntensiveerd met betrekking tot veiligheidskwesties, waarbij met name gesproken is over de strijd tegen het internationale

¹ Conclusies van de Raad Algemene Zaken, 14/15 mei 2002.

² Resolutie van het EP over het resultaat van de bijeenkomst van de Europese Raad in Brussel op 24/25 oktober 2002, aangenomen op 7/11/02 (P5_TA(2002)0531).

³ Press:98 nr. 7933/03

terrorisme en over samenwerking in het licht van de wereldeconomie. In de conclusies van de ASEM-top wordt geen melding gemaakt van specifieke besprekingen aangaande de mensenrechten.

Het Parlement dringt er bij de Raad op aan te handelen in overeenstemming met zijn eigen voornemens en meer openheid te betrachten. Als de EU haar mensenrechtenbeleid tegenover derde landen geloofwaardiger wil maken, is het noodzakelijk een kritische houding in te nemen ten opzichte van de kwesties die ter tafel komen. De conclusies over de beoordeling van mensenrechtendialogen of persverklaringen op topconferenties tussen de EU en derde landen of bijeenkomsten van de associatie- en samenwerkingsraad zijn geen toereikende bron van informatie gebleken. Zo wordt er in de gemeenschappelijke verklaring betreffende een nauwere samenwerking in de strijd tegen het terrorisme, goedgekeurd op de top van november tussen de EU en Rusland, geen melding gemaakt van Tsjetsjenië; enkel bij de afsluitende persconferentie verklaarde het Deens voorzitterschap dat die kwestie aan de orde was geweest. In haar mondelinge verklaring over het resultaat van de 6^e bijeenkomst van de samenwerkingsraad EU/Oekraïne in maart 2003 gaf het voorzitterschap te kennen dat er gesproken was over mediavrijheid, maar in de officiële conclusies van de bijeenkomst is daar niets over terug te vinden.¹ Deze lacune moet opgevuld worden, rekening houdend met de gevoelige aard van dit vraagstuk, dat met de nodige tact en discretie aangekaart moet worden.

Commissie van de VN voor de Rechten van de Mens

In punt 9 van de richtsnoeren van de EU komt het volgende naar voren: '(...) het feit dat er een mensenrechtendialoog wordt gevoerd tussen de EU en een derde land zal de EU er niet van weerhouden een resolutie in te dienen over de mensenrechtensituatie in dat land, dan wel steun te verlenen aan een initiatief van het derde land. Noch zal het feit dat er een mensenrechtendialoog wordt gevoerd tussen de EU en een derde land de Europese Unie ervan weerhouden schendingen van de mensenrechten in dat land onder andere binnen geschikte internationale fora aan de kaak te stellen, dan wel die kwestie ter tafel te brengen tijdens bijeenkomsten met de betrokken derde landen op ieder niveau.'

In de praktijk stellen we vast dat in het kader van de jaarlijkse vergadering van de VN-Commissie voor de rechten van de mens de Raad niet geneigd is zijn afkeuring uit te spreken over mensenrechtenschendingen in landen waarmee een mensenrechtendialoog is aangegaan.

De oproepen van het Parlement om China ter verantwoording te roepen wegens schendingen van de fundamentele rechten en vrijheden waren verschillende jaren aan dovenmansoren gericht (2001,² 2002³ en 2003⁴). In 1997, toen de EU verdeeld was over China, diende Denemarken (samen met negen andere EU-lidstaten) een resolutie in, waarna China de mensenrechtendialoog afbrak. In de jaren daarna was de grootste zorg van de EU erop gericht een dergelijk debacle te voorkomen. Sindsdien, en 'gezien de eerste bemoedigende resultaten van de mensenrechtendialoog', is de Raad van mening dat noch het voorzitterschap, noch de lidstaten een resolutie mogen indienen of mede indienen. De EU uitte haar bezorgdheid over de mensenrechten in China in haar algemene verklaring onder punt 9. Telkens wanneer een resolutie werd ingediend – normaal gesproken door de VS – werd deze geblokkeerd door een

¹ Persbericht 7412/03 (Presse 75).

² Resolutie van 5.4.2001, PB C 21 E van 24.1.2002, blz. 348.

³ Resolutie van 7.2.2002, PB C 284 E van 21.11.2002, blz. 319.

⁴ Resolutie van 30.1.2003 (P5_TAPROV (2003)0034).

procedurele motie om geen actie te ondernemen. De EU is van mening dat het niet ondernemen van actie 'in wezen strijdig is met de geest van de dialoog'.¹

Op de 59ste zitting van de VN-Commissie voor de Rechten van de Mens was de benadering van de EU richting Iran gelijk aan die voor China. Op basis van de beoordeling van de eerste twee bijeenkomsten in het kader van de mensenrechtendialoog EU/Iran besloot de Raad geen resolutie over Iran in te dienen, hoewel het Parlement zulks wenselijk achtte, maar in plaats daarvan zijn ernstige bezorgdheid tot uitdrukking te brengen in zijn verklaring onder punt 9. Het mogelijke effect van druk die via resoluties op VN-niveau wordt uitgeoefend kan verschillen al naar gelang het beschikbare potentieel voor dialoog en verandering in de samenleving. In dit opzicht zou er een verschil kunnen zijn tussen China en Iran. In 2002 echter, maanden voordat er overeenstemming was bereikt over het entameren van een mensenrechtendialoog, stond de EU nog steeds achter een resolutie over Iran (die verworpen werd met een meerderheid van één stem), in tegenstelling tot de Algemene Vergadering van de VN in december 2002, toen de dialoog reeds een aanvang had genomen.

Iran en China daargelaten, constateren we evenwel dat de prioriteiten die het EP in zijn resoluties heeft uitgedrukt met het oog op de voorbereiding van het EU-standpunt, in hoge mate congrueren met de feitelijke acties die de EU op de zitting van de VN heeft ondernomen. In 2002 en 2003 waren de meeste door het EP genoemde landen het onderwerp van resoluties die door de EU werden ingediend of mede ingediend, dan wel opgenomen in de programmaverklaringen onder punt 9.

Op beide zittingen werden de volgende landen uitgekozen waaraan afzonderlijke aandacht werd besteed na de goedkeuring van de resoluties die door de EU waren ingediend of mede ingediend, te weten: Afghanistan, Birma/Myanmar, Cuba, Democratische Republiek Congo, Israël en de Bezette Gebieden, Irak, Sierra Leone en Soedan. Op beide zittingen verwierp de Commissie met een meerderheid van één stem een door de EU voorgelegde resolutie over Tsjetsjenië. Besprekingen over Zimbabwe werden geblokkeerd toen de Afrikaanse landen kwamen met een motie om geen actie te ondernemen. Voor de eerste keer, in 2003, werden door de EU ingediende resoluties over Noord-Korea, Turkmenistan en Wit-Rusland goedgekeurd. Ook een EU-resolutie over de doodstraf werd goedgekeurd, in weerwil van het feit dat negen landen tegenstemden, waaronder de VS, China, Saudi-Arabië, Libië en Syrië. Het aantal mede-indieners van de resolutie over de doodstraf steeg dit jaar echter tot 75.

Het EP heeft de EU verzocht stappen te ondernemen tegen de meeste van die landen. Daarbij zij echter vermeld dat er geen gevolg gegeven is aan het verzoek van het EP stappen te ondernemen tegen Saudi-Arabië (in beide jaren), Indonesië en Colombia (in 2002) en Algerije, Ivoorkust en Nepal (in 2003).

Het feit dat de VN-Commissie er niet in slaagde als 's werelds hoogste orgaan op het gebied van de mensenrechten haar verantwoordelijkheid na te komen, kwam haar tijdens zowel de 58ste als de 59ste zitting op felle kritiek te staan. Amnesty International vatte de situatie als volgt samen: 'De Commissie heeft straffeloosheid in feite gedoogd en zij heeft haar eigen geloofwaardigheid als hoedster van de mensenrechten ernstig ondermijnd.' (...) slechts een handvol landen staat op de agenda van de Commissie terwijl er bewijzen te over zijn dat de

¹ Conclusies van de Raad Algemene Zaken, 11.3.2002, 18.3.2003.

mensenrechten in veel meer landen in alle regio's van de wereld op grove en systematische wijze worden geschonden.¹

'De (negatieve) tendens kwam met name aan het licht tijdens de 58ste zitting van de VN-Mensenrechtencommissie, die in een ruzieachtige sfeer verliep. De zitting gaf een duidelijker wordende scheiding te zien tussen Noord en Zuid en moties om geen actie te ondernemen leidden tot de verwerping van een aantal EU-initiatieven.²

De VN-Commissie voor de rechten van de mens is zodanig gepolitiseerd dat zij flink aan betekenis lijkt te hebben ingeboet. Resoluties zijn niet zozeer een weerspiegeling van de mensenrechtensituatie, als wel een aanleiding om steun te mobiliseren door landen die het met de mensenrechten niet zo nauw nemen. Moties om geen actie te ondernemen als antwoord op resoluties vinden na een intensieve campagne van de betrokken landen regelmatig weerklank. De VN-Commissie is dringend toe aan hervormingen. Landen die zich schuldig maken aan schendingen van de mensenrechten zou het lidmaatschap ontzegd moeten worden. In haar resolutie van 30 januari 2003 betreurt het EP dat Libië tot voorzitter gekozen is voor de zitting van 2003. De zeven EU-lidstaten die zitting hebben in de Commissie hebben zich bij de stemming onthouden.

Dit toont wel aan hoe belangrijk het is dat de EU er goed op voorbereid is te waarborgen dat de kernwaarden van de mensenrechten in de genomen besluiten hun weerslag vinden en dat zij zich bedient van een coherente aanpak. Het Parlement pleit dan ook met klem voor een voortrekkersrol van de EU op de zitting 'in haar hoedanigheid als belangrijkste vertegenwoordiger van de 'westerse landen', met een speciale verantwoordelijkheid als het erom gaat om de integriteit en geloofwaardigheid van het werk van de Mensenrechtencommissie te verzekeren.³ Eenheid van de EU in de Commissie is te zeer een doel op zichzelf en mondt uit in verwaterde standpunten.

De resoluties die op de 59ste zitting zijn goedgekeurd getuigen van nietszeggende uitspraken en zwakke oproepen.

De resolutie over mensenrechten en terrorismebestrijding voorziet niet in een nieuw mechanisme voor de mensenrechten en geeft de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten geen sterker mandaat om specifieke aanbevelingen voor landen te doen. In 2002 is een resolutie ingetrokken die oproep maatregelen tegen terroristen te treffen in overeenstemming met internationale humanitaire wetgeving. De Verenigde Staten verzette zich tegen de resolutie, Algerije diende een amendement in dat de resoluties zou hebben afgezwakt, en de EU, een mede-indiener, haalde bakzeil.

De resolutie over Irak voorziet wel in een uitbreiding van het mandaat van de speciale rapporteur, maar niet in de inzet van mensenrechtenwaarnemers; ten aanzien van Cuba is er onder druk van Latijns Amerikaanse landen in de resolutie geen woord gewijd aan de recente arrestaties van dissidenten en terechtstellingen; de resolutie over de Democratische Republiek Congo schiet wederom tekort in de oprichting van een uitgebreide onderzoekscommissie inzake ernstige schendingen van de mensenrechten; het mandaat van de speciale rapporteur

¹ AI News Service 101, 25.4.03.

² EU-jaarverslag, bladzijde 9.

³ Resolutie van 7.2.2002, PB C 284 van 21.11.2002, blz. 319.

over Soedan werd beëindigd, ondanks de blijvende noodzaak toezicht te houden op de mensenrechten; voor Afghanistan heeft een onafhankelijke deskundige de plaats ingenomen van het mandaat van de speciale rapporteur. Resoluties over de mensenrechtensituatie in Birma/Myanmar, Sierra Leone, Wit-Rusland, Noord-Korea en Turkmenistan voorzien niet in de oprichting van nieuwe op die landen toegespitste mechanismen. Een resolutie over de vervolging van homoseksuelen werd opgeschort tot volgend jaar; de discussie hierover werd belemmerd door de Arabische landen.

Effectiviteit van het Europese mensenrechtenbeleid

Met de nieuwe jaarlijkse programmeringsstrategie van de Raad en de Commissie en de nieuwe structuur van de Raad wordt gestreefd naar een hogere mate van coherentie, die voornamelijk verwezenlijkt dient te worden door versterkte coördinatie en betere samenwerking op interinstitutioneel niveau en tussen opeenvolgende voorzitterschappen. Het jaarlijkse operationele programma van de Raad voor 2003 was het eerste van dergelijke programma's dat gezamenlijk is opgesteld door twee voorzitterschappen, in casu het Griekse en het Italiaanse voorzitterschap. Ten aanzien van dit proces is het EP evenwel niet betrokken bij de dialoog met de Raad.

De programma's van de Griekse en Deense voorzitterschappen kenden als speerpunt de bevordering van de democratie, de mensenrechten en de rechtsstaat in de context van de politieke dialoog. Uit het operationeel programma voor 2003 blijkt dat de mensenrechten behandeld zullen worden als een horizontale kwestie onderliggend aan de betrekkingen tussen de EU en alle derde landen. In elk van de programma's ontbreekt het echter aan een specifieke mensenrechtenagenda voor een bepaalde staat of regio. Dat is een betreurenswaardig feit. De bepalingen zijn in uiterst vage bewoordingen gesteld. Het Spaans voorzitterschap heeft het er niet beter afgebracht en kreeg forse kritiek van Amnesty International te verduren wegens zijn 'totale gebrek aan visie op het EU-front voor de mensenrechten.'¹

Ten aanzien van de voornaamste prioriteitengebieden voor de bevordering van de politieke dialoog heeft het Grieks voorzitterschap zijn pijlen hoofdzakelijk gericht op de zuidelijke mediterrane landen (die al onder het Spaans voorzitterschap golden als prioriteitengebied), de westelijke Balkan, Rusland, Oekraïne, Moldavië, Wit-Rusland en de Kaukasus-regio in het kader van het initiatief 'Wider Europe' en 'Nieuwe Buren', in september 2002 geïnitieerd door de Raad onder het Deens voorzitterschap.

Het is van het cruciaal belang dat de relatieve discontinuïteit die inherent is aan het systeem van roulerende voorzitterschappen niet leidt tot de ondermijning van EU-initiatieven die onder voorgaande voorzitterschappen zijn ontplooid met betrekking tot voortdurende mensenrechtenschendingen. Elk voorzitterschap dient de continuïteit via zijn programmering te waarborgen. Afrika, Azië en Latijns Amerika worden in de programma's van de voorzitterschappen niet aangeduid als prioriteitenregio's en lopen dus het risico aan het oog te worden onttrokken.

Wat de Commissie betreft; sinds het debat over een doeltreffender en omvangrijker extern

¹ Memorandum van AI aan het Spaans voorzitterschap.

optreden een aanvang nam in 2000 zijn er vorderingen gemaakt bij de hervorming van het EU-beheer van de externe bijstand dankzij de oprichting van het samenwerkingsbureau EuropeAid en de spreiding van het projectbeheer over de EU-delegaties. Voor een grote groep landen heeft de Commissie landenstrategiedocumenten en nationale indicatieve programma's ontwikkeld. Het proces voor de integratie van aspecten op het gebied van mensenrechten en democratisering in het landenstrategiedocument dient verder ontwikkeld te worden.

De invloed van beleidsmaatregelen op mensenrechtengebied zou doeltreffender en zichtbaarder gemaakt kunnen worden aan de hand van een systematische effectbeoordeling betreffende de mensenrechten (*Human Rights Impact Assessment - HRIA*). Dergelijke effectbeoordelingen zouden door de Commissie en de Raad ontwikkeld en ten uitvoer gelegd moeten worden op het niveau waarop het beleid wordt uitgestippeld en zouden betrekking moeten hebben op externe bijstandsprogramma's en -projecten. Dit vereist de opstelling van heldere beleidsdoelstellingen met een vaststaande reeks van criteria die afgeleid zijn uit internationale wetgevingsnormen, waarbij gebruik wordt gemaakt van kwantiteits- en kwaliteitsindicatoren, benchmarks en een tijdspad. Toezicht en evaluatie spelen een essentiële rol in het proces, alsmede een meer systematische verslaglegging die politici, deskundigen en NGO's onbelemmerd kunnen onderzoeken.

Wij stellen voor om in samenwerking met de betreffende organen van de Europese instellingen op nationaal en internationaal niveau alsmede met internationale NGO's een "Europees netwerk voor de mensenrechten en de democratie" in het leven te roepen. De belangrijkste doelstellingen van het netwerk zouden moeten bestaan uit: verbetering van kennis inzake de mensenrechten op nationaal en interinstitutioneel niveau, een bijdrage leveren aan de totstandkoming en tenuitvoerlegging van het Europese mensenrechtenbeleid, zorgen voor meer openheid en informatie-uitwisseling in het veld, en betere banden smeden tussen diensten die met elkaar verbonden zijn. Het netwerk zou gekoppeld kunnen worden aan – en kunnen putten uit de ervaring van – het recent opgerichte netwerk van onafhankelijke deskundigen dat voor zowel de EU als Europa in zijn geheel toezicht houdt op de tenuitvoerlegging van de grondrechten zoals die in het Handvest zijn vervat.

De Commissie is bezig met de invoering van een uitgebreid trainingsprogramma inzake de mensenrechten dat voornamelijk bedoeld is voor haar medewerkers die actief zijn binnen de delegaties in derde landen. De EU-missies zouden hetzelfde moeten doen voor hun diplomaten. Specifieke training is met name van belang om de kennis te vergroten van de EU-richtsnoeren inzake marteling en de doodstraf alsmede van hun tenuitvoerlegging. Teneinde een systematische uitvoering van die richtsnoeren te waarborgen, moeten de hoofden van de EU-missies regelmatig verslag doen over mogelijke patronen van marteling in het land waar de missie gevestigd is, waarbij vooral aandacht geschonken dient te worden aan individuele gevallen. De verslagen vormen een basis op grond waarvan de EU een besluit kan nemen over een bepaalde benadering tegenover de betreffende landen alsmede over declaraties en verklaringen¹. Volgens deskundigen die ter plekke actief zijn, zijn de hoofden van de EU-missies vaak niet op de hoogte van de richtsnoeren.

Interactie tussen het Europees Parlement en de Raad

¹ Werkdocument betreffende de uitvoering van de EU-richtsnoeren inzake maatregelen voor de preventie en uitbanning van foltering, 11 december 2002.

Volgens artikel 21 van het EU-Verdrag, de rechtsgrondslag voor de raadpleging en voorlichting van het Parlement in het kader van het GBVB, zal het voorzitterschap niet alleen het EP raadplegen over belangrijke aspecten en fundamentele keuzes inzake het GBVB, het zal er ook voor zorgen dat er rekening gehouden wordt met de standpunten van het EP. De verantwoordelijkheid voor de regelmatige informatievoorziening aangaande de ontwikkeling en uitvoering van het GBVB van de Unie berust bij het voorzitterschap en de Commissie.

Het jaarverslag van de EU over de mensenrechten moet zodanig ontwikkeld worden dat het voldoet aan de eisen inzake de verantwoordingsplicht. Sterke nadruk moet gelegd worden op analyse en bovendien moet de structuur van het verslag beter. In het verleden adviseerde het Parlement overlap van informatie te vermijden en een kritische beoordeling te geven van het effect van het EU-beleid in de praktijk. Toekomstige verslagen moeten homogener zijn. Er wordt gedacht aan een nieuwe aanpak met een online vademecum, een korter en feitelijk verslag en een afzonderlijk analytisch document. Conform de inspanningsverplichting van de Raad om te komen tot een regelmatige identificatie en beoordeling van prioritaire maatregelen zou dit document zich moeten richten op een of meer specifieke items.

De terugkoppeling van de Raad naar het EP is nog steeds erg mager, ondanks oproepen van het Parlement daar verbetering in te brengen. Tot nu toe is er in de mensenrechtenverslagen van de EU weliswaar melding gemaakt van het verslag van het EP, maar er werd niet ingegaan op de aard van elk van de aanbevelingen van het Parlement, noch werd er aangegeven hoe de Raad dacht om te gaan met de aangedragen suggesties. Daar komt nog bij dat de Raad verstek liet gaan tijdens het debat in het Parlement over het jaarverslag van vorig jaar. De Raad zou uitgebreider moeten reageren op het jaarverslag van het Parlement, niet alleen binnen de context van het EU-verslag, maar ook, in navolging van de Commissie, door kort na de goedkeuring van het verslag te komen met een geschreven follow-up document.

Het Parlement moet met de Raad een structuur overeenkomen die voorziet in een systematische en tijdige reactie op resoluties van het EP over de mensenrechten in het algemeen. Volgens de notulen heeft de Raad Algemene Zaken gedurende de verslagperiode slechts één keer, in juni 2002, 'nota genomen van de resoluties, besluiten en standpunten aangenomen door het Parlement'. Men zou kunnen concluderen dat de resolutie van het Parlement over de prioriteiten van de EU voor de jaarlijkse zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens de enige resolutie is waarvan de Raad in substantiële mate nota heeft genomen.¹ De Raad kwam echter opnieuw niet met een reactie op de oproep van het Parlement om verslag uit te brengen aan de plenaire vergadering over het EU-standpunt dat tijdens de zitting van de VN-Commissie werd ingenomen. De Raad kwam pas een jaar later terug naar het Parlement voor het debat over de voorbereiding van de 59ste zitting van de VN-Commissie voor de mensenrechten. Dergelijke late informatievoorziening is stellig van zeer beperkte waarde voor het Parlement.

Teneinde een regelmatige terugkoppeling op resoluties van het EP te waarborgen, met name waar het gaat om resoluties die aangenomen worden in het kader van het debat over gevallen

¹ Conclusies van de Raad Algemene Zaken van 11.3.2002 betreffende de voorbereiding van de 58ste zitting van de VN-Commissie voor de Mensenrechten, 6596/02 (Presse 48 - G), zie ook de conclusies van de Raad Algemene Zaken van 18.3.2003.

waarbij de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat met voeten zijn getreden, dient de Raad ten minste eenmaal per voorzitterschap, bij voorkeur aan het einde van diens termijn, op ministerieel niveau verslag uit te brengen aan de Commissie buitenlandse zaken. De Raad dient daarbij tevens verslag uit te brengen over het resultaat van de mensenrechtendialogen, de vergaderingen van de Associatieraad en de topconferenties van de EU met derde landen.

Het Parlement zou het in principe toejuichen als de Raad zou deelnemen aan zoveel mogelijk bijeenkomsten van de Raad Algemene Zaken op het niveau van de vertegenwoordiging van het voorzitterschap in de werkgroep mensenrechten van de Raad (COHOM), die het voornaamste adviesorgaan is op diplomatiek niveau. Op dit moment zijn er geen werkrelaties met deze horizontale werkgroep, noch met enige andere geografische werkgroep binnen de Raad.¹ NGO's zijn veel beter geïnformeerd dan afgevaardigden van het Parlement aangezien zij regelmatig op de hoogte worden gehouden door de voorzitter van de COHOM en door de Commissie. Dit is een volstrekt onevenwichtige situatie waar absoluut verandering in moet komen.

De rapporteur van het jaarverslag van het EP zou voortaan altijd uitgenodigd moeten worden op ad hoc bijeenkomsten met de COHOM. De eerste uitnodiging die gericht is aan uw rapporteur betreft een bijeenkomst in juni 2003. Daarnaast zouden er ad hoc bijeenkomsten georganiseerd kunnen worden met EP-afgevaardigden van de Commissie buitenlandse zaken, vooral met het oog op de jaarlijkse zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens als het programma van het voorzitterschap gepresenteerd wordt betreffende externe betrekkingen en mensenrechtenactiviteiten, en op nabesprekingen over het resultaat van de COHOM-bijeenkomsten, de mensenrechtendialogen, etc. De werkrelaties tussen de secretariaten van de Raad en het EP dienen eveneens te worden versterkt.

In tegenstelling tot de Commissie neemt de Raad geen deel aan het maandelijks debat over gevallen van schending van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat (artikel 50). Wij vinden dit exemplarisch voor het gebrek aan belangstelling van de Raad voor de standpunten van het Parlement. Die afwezigheid kan deels ook te wijten zijn aan het rooster aangaande de presentie van de Raad tijdens de vergaderperioden, in welk geval het raadzaam is om na te gaan of het wellicht mogelijk is dat het Parlement het debat bijvoorbeeld naar de woensdag verplaatst.

Inspanningen van het Europees Parlement op het gebied van de mensenrechten

Er is een vervolg gegeven aan de interne discussies over de manier waarop de bevoegde organen van het Parlement momenteel het vraagstuk van de mensenrechten en de democratie onder de loep nemen, teneinde na te gaan of en hoe hierin verbetering gebracht moet worden.

Het belangrijkste is dat de politieke aandacht van de EP-afgevaardigden zich sterker richt op de follow-up van de standpunten die het Parlement inneemt ten opzichte van de Raad en de Commissie. Hoe hebben de Raad en de Commissie de standpunten van het Parlement opgenomen? Hoe hebben de betrokken landen gereageerd op de aanbevelingen van de EU, in

¹ Ook is er geen werkrelatie tussen het EP en de mensenrechtencommissie die is samengesteld door vertegenwoordigers van de lidstaten en wordt voorgezeten door de Commissie. Die commissie is bevoegd grotere projecten uit te kiezen die gefinancierd worden in het kader van het Europees initiatief voor democratie en mensenrechten (EIDHR).

het bijzonder het EP? Verdere verbeteringen zijn eveneens noodzakelijk om een betere integratie van de mensenrechten te bewerkstellingen in alle beleidsmaatregelen van het EP en om de coördinatie te verbeteren tussen zijn bevoegde commissies en werkgroepen.

De mate waarin de Raad informatie verstrekt, het Parlement raadpleegt en de standpunten van het Parlement over beleidsmaatregelen inzake de mensenrechten in overweging neemt, is tamelijk onbevredigend te noemen. De dialoog tussen de twee instellingen is verre van ideaal. Door optimaal gebruik te maken van zijn eigen procedures zou het Parlement zich meer manoeuvreerruimte kunnen verschaffen bij de beïnvloeding en controle van de Raad en bij het uitoefenen van druk op de Raad om zijn verplichtingen jegens het Parlement na te komen.

Sinds de herziening van het Reglement is er een nieuwe bepaling (artikel 104 bis) die de rol van de verantwoordelijke commissies versterkt door hen in staat te stellen tijdens elke vergaderperiode een ontwerpresolutie in te dienen om zo een debat over schending van de mensenrechten te kunnen voeren. Deze bepaling biedt een extra mogelijkheid om op het niveau van de commissies over de mensenrechten te debatteren. Ten aanzien van raadpleging en voorlichting heeft het Parlement verschillende procedures tot zijn beschikking die intensiever gebruikt moeten worden voor het debatteren over beleidskwesties van de EU betreffende de mensenrechten en voor een systematische follow-up van de aanbevelingen die het EP heeft gedaan. Met name de mondelijke vragen tijdens het vragenuur zijn een instrument dat doelmatiger gebruikt kan worden als laatste hulpmiddel om informatie te verkrijgen. Het vragenuur kan ook in de commissies gehouden worden.

Het is absoluut essentieel dat de procedure voor de verstrekking van schriftelijke antwoorden op vragen van afgevaardigden van het Parlement wordt versneld. Niet-prioritaire vragen dienen binnen zes weken door de Raad beantwoord te worden, maar in de praktijk wordt die termijn altijd overschreden. De ervaring leert dat het wel twee tot zes maanden kan duren voordat het antwoord binnen is. Hoewel de inhoud van de schriftelijke vragen onder de uitsluitende verantwoordelijkheid valt van de afgevaardigden dienen er op het niveau van de bevoegde commissiesecretariaten mechanismen ingesteld te worden ter verbetering van kwaliteit en relevantie.

Gedurende de verslagperiode ging de werkgroep mensenrechten (HRWG), opgericht onder auspiciën van de Commissie buitenlandse zaken, door met het organiseren van maandelijkse bijeenkomsten die onderdeel vormden van de hoofdagenda van de commissie en open stonden voor alle leden. De Commissie ontwikkelingssamenwerking trad in haar voetsporen door een eigen mensenrechtengroep in het leven te roepen, die zich tijdens haar bijeenkomsten voornamelijk boog over vraagstukken zoals de toepassing van de sharia-wetgeving in Nigeria, psychiatrische misstanden in China, kinderhandel in West-Afrika en de situatie in Soedan en Togo. Aan de hoorzittingen van de werkgroep mensenrechten namen vertegenwoordigers deel uit het maatschappelijk middenveld van derde landen, zoals Israël en Palestina, Syrië en Libië. Met het oog op de instemmingsprocedure inzake de associatieovereenkomsten namen ook vertegenwoordigers uit Algerije en Libanon deel. Daarnaast werden er bijeenkomsten georganiseerd met de Europese Commissie aangaande de prioriteiten voor de financiering van het Europees initiatief voor democratie en mensenrechten in 2003, alsmede met de Commissie en de Raad over het verslag van de ad hoc delegatie voor de 59ste zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens. Een bijzondere uitwisseling van standpunten vond plaats met de heer Sergio Vieira De Mello, de nieuwe VN-Hoge Commissaris voor de

mensenrechten.

De kwestie inzake een volwaardige mensenrechtencommissie kwam opnieuw aan de orde in verband met de resolutie die werd goedgekeurd op 25 april 2002 toen het Parlement opriep tot de instelling van een dergelijke commissie na de verkiezingen van 2004.¹

De Unit mensenrechten, een zeer kleine horizontale eenheid binnen het directoraat Externe Betrekkingen van het Europees Parlement, is belast met de secretariaatstaak voor de werkgroep mensenrechten, ondersteunt de mensenrechtengroep van de Commissie ontwikkelingssamenwerking en is verantwoordelijk voor het onderhouden van de contacten met interparlementaire delegaties voor de mensenrechten. Het personeel van de Unit geeft leiding aan de organisatie en follow-up van waarnemingsmissies bij verkiezingen alsmede aan de organisatie van de plechtigheden rondom de uitreiking van de Sacharovprijs; de Unit verleent assistentie aan afgevaardigden bij het mensenrechtenforum van de EU en de ad hoc delegatie voor de jaarlijkse zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens. Een van de stafleden helpt tevens bij de opstelling van het jaarverslag inzake de mensenrechten en is betrokken bij de voorbereiding en follow-up van resoluties met een spoedeisend karakter. Het staat buiten kijf dat voor nieuwe regelingen van het EP inzake een meer systematische follow-up van resoluties betreffende de mensenrechten meer personeel moet worden geworven. Maar in plaats van het aantal medewerkers te verhogen werd het personeelsbestand van de Unit uitgedund.

In 2002 kende het Parlement de Sacharovprijs voor de vrijheid van denken toe aan de heer Oswaldo José Paya Sardinias uit Cuba, auteur van het manifest, getiteld 'Todos Unidos' (Allen Verenigd). Dit manifest stond aan de wieg van het Varela-project dat pleit voor een referendum over vrije verkiezingen, vrijheid van meningsuiting, de vrijlating van politieke gevangenen en een vrije markteconomie. De heer Sardinias kon de prijs persoonlijk in ontvangst nemen na vereende actie van de Voorzitter, een EP-delegatie op een missie in Cuba waarvan uw rapporteur deel uitmaakte, en diplomatieke vertegenwoordigers. Uw rapporteur pleit voor de oprichting van een netwerk teneinde meer uitwisseling te doen plaatsvinden tussen en met winnaars van de Sacharovprijs.

Bijeenkomsten van de interparlementaire delegaties van het Parlement zouden systematisch gebruikt moeten worden om mensenrechtenvraagstukken aan te kaarten bij parlementaire afgevaardigden van derde landen. Voorts kunnen ze dienstdoen als forum om gedachten uit te wisselen met plaatselijke NGO's. Delegaties dienen verslag uit te brengen aan de Commissie buitenlandse zaken, ook als het gaat om individuele gevallen. Bijeenkomsten met parlementsleden en het maatschappelijk middenveld uit derde landen die de mensenrechtenclausule onderschreven hebben, leveren een bijdrage aan de taak van het Parlement toezicht te houden op de concrete tenuitvoerlegging van de clausule. Richtsnoeren voor interparlementaire delegaties kunnen ertoe bijdragen dat kwesties op het gebied van de mensenrechten geïntegreerd worden in de activiteiten van de delegaties.

Het Parlement heeft besloten de zichtbaarheid van het mensenrechtendebat te vergroten door in één vergaderperiode gezamenlijk te debatteren over beide jaarverslagen van het EP inzake de mensenrechten (binnen en buiten de Unie); met het oog op de opstelling van deze

¹ PB C 131 E van 5.6.2003, blz. 147.

verslagen worden door de verantwoordelijke commissies hoorzittingen georganiseerd waaraan niet-gouvernementele organisaties deelnemen. Een nieuw opgezette mensenrechtenwebsite biedt toegang tot informatie over activiteiten en goedgekeurde resoluties over de mensenrechten in de wereld alsmede over fundamentele rechten in de EU.

Toezicht houden op verkiezingen is een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden van het Europees Parlement voor de bevordering van democratie en de eerbiediging van de mensenrechten in derde landen. Gedurende de periode waarop dit verslag van toepassing is, zijn afgevaardigden van het Parlement voorzitter geweest van EU-waarnemingsmissies en/of zond het Parlement zelf ad hoc delegaties voor het houden van toezicht op de verkiezingen in Sierra Leone, Colombia, Tunesië, Algerije, Macedonië, Marokko, Bosnië-Herzegovina, Pakistan, Ecuador, de Seychellen, Madagascar, Kenia, Nigeria en Yemen.

Openheid tegenover het maatschappelijk middenveld

Het Deens voorzitterschap is erin geslaagd meer rechtstreekse contacten op te bouwen met NGO's die actief zijn op mensenrechtengebied door regelmatig briefings te houden in de context van de COHOM-bijeenkomsten. De contactgroep mensenrechten zette haar maandelijkse vergaderingen voort waaraan werd deelgenomen door grote internationale NGO's, afgevaardigden van het EP en functionarissen van de Raad, de Commissie en het Europees Parlement.

De Raad dient bredere toegang te verschaffen tot informatie op zijn website over activiteiten inzake de vorming en uitvoering van het mensenrechtenbeleid. Het secretariaat van de Raad maakte bekend dat er tegen september 2003 aanpassingen verricht zouden worden in de website.

In het thema van het discussieforum over de mensenrechten, dat in december 2002 in Kopenhagen werd gehouden, kwamen de twee voornaamste doelstellingen van het Deens voorzitterschap tot uitdrukking, te weten, een grotere effectiviteit van het Europese mensenrechtenbeleid en meer openheid in het beleid. Een aantal specifieke aanbevelingen van het forum is opgenomen in het verslag. Wat betreft de organisatie van het forum onderschrijft de rapporteur de conclusies van het forum, waaronder het voorstel om vertegenwoordigers van derde landen uit te nodigen en om het veld van deskundigen op het gebied van handel en ontwikkeling te verbreden.

Een goed voorbeeld van toegenomen betrokkenheid met en meer openheid tegenover het maatschappelijk middenveld is de manier waarop de mensenrechtendialoog met Iran is aangepakt. Qua model verschilt die ten opzichte van de mensenrechtendialoog met China aangezien er naast de trojka-bijeenkomst een rondetafelconferentie is belegd waaraan werd deelgenomen door internationale en Iraanse mensenrechtenorganisaties, de islamitische mensenrechtencommissie, academici en parlementariërs samen met vertegenwoordigers van de regering en de ministeries. We stellen voor ook afgevaardigden van het Europees Parlement hierbij te betrekken. De deelname van het maatschappelijk middenveld op internationaal en Iraans niveau dient beschouwd te worden als essentieel voor de geloofwaardigheid, transparantie en efficiëntie van de dialoog. De Iraanse samenleving bevindt zich in een overgangsfase. Aangezien het potentieel voor verandering aanwezig is, is het belangrijk om de dialoog binnen de Iraanse gemeenschap aan te moedigen.

De betrokkenheid van mensenrechtenorganisaties is met name ook van belang wanneer het gaat om de aandacht die geschonken wordt aan individuele gevallen in zowel de mensenrechtendialoog tussen de EU en China als die tussen de EU en Iran.

Uw rapporteur is bezorgd over de situatie waarin voorvechters van de mensenrechten verkeren. Vaak zijn juist zij het mikpunt geworden van mensenrechtenschendingen, waarbij hun het recht wordt ontzegd op vrijheid van meningsuiting en vrijheid van verplaatsing. Zij zijn het slachtoffer van pesterijen door de autoriteiten, intimidatie, willekeurige detentie en foltering. Een opvallend incident in dit verband was het besluit van de Marokkaanse autoriteiten om mensenrechtenactivisten afkomstig uit Westelijke Sahara te verbieden de 59ste zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens in Genève bij te wonen. Verder hebben de antiterrorismemaatregelen die in de nasleep van 11 september getroffen zijn de mogelijkheden van mensenrechtenactivisten om hun activiteiten in verschillende landen volledig te ontplooiën ernstig aan banden gelegd. Ze zijn het mikpunt geworden van regeringscampagnes en worden ervan beschuldigd zich ingelaten te hebben met terroristische activiteiten.

Godsdienstvrijheid

Vrijheid van religie en geloof, ook wel 'godsdienstvrijheid' genoemd, is verankerd in een aantal na-oorlogse internationale rechtsinstrumenten. In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van 1948 wordt het begrip gedefinieerd als "het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst". Vervolgens wordt gesteld: "dit recht sluit de vrijheid in van godsdienst of van overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid, zijn godsdienst of zijn overtuiging te belijden, alleen of gemeenschappelijk, zowel in het openbaar als in eigen kring, door middel van onderwijs, praktijk, eredienst en ritus". Het impliceert tevens het recht om geen enkele godsdienst te belijden.

Dit fundamentele mensenrecht is van vitaal belang voor de meer dan 90% van de wereldbevolking waarvan gedacht wordt dat zij op een of andere manier een geloof aanhangen. Het is in het belang van alle godsdiensten, alle samenlevingen en culturen dat deze rechten vrijelijk uitgeoefend kunnen worden.

Hoewel de meeste landen zich bij de betreffende internationale verdragen hebben aangesloten vinden die verdragen in de praktijk veelal geen toepassing en wordt hun universele waarde betwist. Godsdienstvrijheid staat "opnieuw en, in veel gevallen, in toenemende mate onder vuur in een groot aantal landen ter wereld" en "meer dan de helft van de wereldbevolking" woont in landen waar het recht op godsdienstvrijheid op een of andere manier is ingeperkt door het handelen of niet-handelen van de regering¹.

De laatste jaren zijn we getuige geweest van een groeiend aantal gewelddaden die verband houden met religieus fanatisme, zoals moorden, aanslagen, ontheiliging en verwoesting van religieuze en gebedsplaatsen. Vele geloofsgemeenschappen overal ter wereld leven onder constante bedreiging van heersers die tot de dominante godsdienst van het land behoren. Dikwijls worden zij vervolgd waarbij abjecte praktijken worden toegepast zoals detentie en

¹ Amerikaanse "International Religious Freedom Act" van 1998 Titel VII, Hoofdstuk II a 4.

foltering, en zelfs komt het voor dat mensen tot slavernij worden gebracht.

Religieuze intolerantie neemt verschillende vormen aan¹:

- totalitaire pogingen om religieuze geloven en praktijken te beheersen en te onderdrukken manifesteren zich in Birma, China, Cuba, Nood-Korea en Vietnam;
- van discriminerende wetgeving of beleidsmaatregelen voor minderheden en niet-toegestane godsdiensten is sprake in Brunei, Bulgarije, Eritrea, Iran, Irak, Israël en de Bezette Gebieden, Jordanië, Democratische Volksrepubliek Laos, Maleisië, Malediven, Pakistan, Rusland, Saudi-Arabië, Singapore, Soedan, Turkmenistan, Verenigde Arabische Emiraten, Oezbekistan;
- van veronachtzaming door de staat van het probleem van discriminatie jegens, of de vervolging van, minderheden (met inbegrip van de lagere sociale klassen) of niet-toegestane godsdiensten wordt blijk gegeven in: Bangladesh, Wit-Rusland, Egypte, Georgië, Guatemala, India, Indonesië, Nigeria.

Vanaf de jaren '80 begon het tijdperk van secularisatie op zijn eind te lopen en is religie in de wereld onmiskenbaar bezig aan een wederopstanding. Religies zijn groeiende, met name het christendom (in het bijzonder in de voormalige Sovjetrepublieken) en de islam (vooral in Afrika en Azië). Bovendien zijn in verschillende delen van de wereld de spanningen tussen en binnen religieuze gemeenschappen toegenomen en doen zich talloze gevallen voor van discriminatie en intolerantie tegenover religieuze minderheden.

¹ De indeling is gebaseerd op het verslag van de speciale VN-rapporteur inzake godsdienstvrijheid, dat is ingediend op de 53ste zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens, 30.12.1996, alsmede op het "International Religious Freedom Report 2002" van het Amerikaanse Department of State.

Van de 30 conflicten in de wereld in 2002 die meer dan 1000 slachtoffers hebben geëist, hebben er 12 een religieuze achtergrond.¹ Zo zijn er gewelddadige botsingen geconstateerd tussen Hindoes en moslims in India, met name in Kasjmir; tussen moslims en christenen in Nigeria, Soedan, Indonesië, Eritrea en Ivoorkust; tussen moslims en joden in Israël en de Bezette Gebieden.

Hoewel het geloof over het algemeen intenser wordt beleefd en in toenemende mate wordt beleden, wordt godsdienst ook in toenemende mate aangewend voor andere doeleinden, met name om politieke en economische macht te winnen of te consolideren. Door te wijzen op gedeelde overtuigingen onderstrepen politieke en religieuze leiders de identiteit van hun achterban ten opzichte van die van hun opponenten om brede steun onder de bevolking te mobiliseren.

Soms ontaardt de intensivering van religieuze praktijken in extremisme. Die ontwikkeling is zichtbaar over de hele wereld onder volken die verschillende godsdiensten aanhangen (christendom, hindoeïsme, islam, judaïsme). Dit religieuze extremisme, dat ook wel religieus fundamentalisme of radicalisme wordt genoemd, uit zich in de vurige overtuiging dat het eigen geloof het enige ware geloof is en dat de eigen religieuze en ethische regels door iedereen nagevolgd dienen te worden. Zo nodig zullen die regels bij wet opgelegd moeten worden. Die instelling gaat dikwijls samen met de afwijzing van moderne seculiere maatschappijen en hun waarden, zoals religieuze tolerantie, de scheiding van kerk en staat, vrijheid van meningsuiting, democratie en pluralisme.

Religieuze extremisten worden soms gedreven door verlangens om terug te keren naar een volmaakte sociale en culturele staatsvorm door onwrikbaar vast te houden aan een reeks van overtuigingen en praktijken die een oplossing moeten bieden voor sociale, economische, culturele en politieke problemen. Ze zijn vaak anti-westers, behalve als het gaat om christelijke extremisten. Hun fanatisme gaat gepaard met gewelddadige acties, zoals het schieten op gelovigen in moskeeën, de verwoesting van kerken en andere religieuze plaatsen, of aanslagen op politici. Vaak houden extremisten er de visie op na dat de wereld strikt is onderverdeeld in goed en slecht.

Religieus extremisme heeft in verschillende gevallen geleid tot extreme vormen van geweld en onlusten, het heeft burgeroorlogen doen ontvlammen en in enkele gevallen heeft het zelfs de vorm aangenomen van internationaal terrorisme. Een paar voorbeelden: de terreuraanslagen van 11 september in de VS zijn toegeschreven aan militante moslimextremisten. De VS reageerde hierop door de oorlog te verklaren aan het terrorisme, hetgeen onder meer geleid heeft tot de militaire acties in Afghanistan. De massamoord op 2000 moslims in maart 2002 in de Indiase deelstaat Gujarat is gepleegd door hindoeifundamentalisten. Deze tragedie is slechts een van de vele aanslagen die deze

¹ Lijst van conflicten met een religieuze achtergrond: bron: Defense Monitor; Center For Defense Information (VS): 1 januari 2003: het conflict in Irak (soennieten vs shi'ieten); Israël (Israël vs Hamas en Hezbollah, Islamitische Jihad en andere groeperingen), Afghanistan (Regering in Kabul vs Taliban en regionale krijgsheren); India (India vs Bevrijdingsfront Jammu-Kasjmir); India (India vs Pakistan); Indonesië (Indonesië vs christenen en moslims op de Molukken) Indonesië (Indonesië vs christenen en moslims op het eiland Celebes); Filippijnen (Filippijnen vs het Bevrijdingsfront Moro Islamic), Algerije (Algerije vs Gewapende Islamitische Group (GIA)); Nigeria (plaatselijk geweld), Soedan (Soedan vs het Soedanees Volksbevrijdingsfront (SPLA)).

extremisten hebben gepleegd op religieuze en etnische minderheden waarvan zij menen dat die een bedreiging vormen voor de nationale eenheid van India.

Karaktertrekken van het extremisme zijn eveneens te vinden onder ultra-orthodoxe joodse gemeenschappen in Israël alsmede onder christelijke fundamentalisten in de VS, en, in mindere mate, in Europa, Zuid-Amerika en in zeer grote steden in Azië en Afrika. Door hun gerichtheid op exclusiviteit en kijk op de wereld in termen van goed en slecht kunnen deze bewegingen provocerend werken op mensen die er andere religieuze overtuigingen op na houden.

Islamitische extremistische bewegingen zijn met name invloedrijk in meer ontwikkelde en schijnbaar meer seculiere moslimgemeenschappen, zoals Algerije, Egypte, Libanon en Tunesië. Onder ontwikkelde lagen van de bevolking bevinden zich fanatici die uit weerzin tegen het Westen zelfs hun toevlucht kunnen zoeken tot terreurdaden. Delen van Azië, Afrika en Oost-Europa zien zich gesteld voor een vermenigvuldiging van het aantal islamitische extremistische groepen. Buitengewoon strenge versies van de sharia, typerend voor streng islamitische landen als Saudi-Arabië en Iran, vinden hun weg naar landen als Soedan, Somalië en nu ook Nigeria. In het noorden van Nigeria is de sharia heringevoerd door fundamentalisten als reactie op de bandeloze misdaad, corruptie en immorele levensstijlen. Hieraan wordt steun gegeven door machtsbeluste politici of door politici die pogen in het zadel te blijven.

Islamitische fundamentalisten ontwikkelen tegenculturen van politieke radicalisering. Om mensen voor hun standpunten te winnen nemen ze taken op zich die de staat laat liggen. Zo ontplooiën ze activiteiten om de sociale behoeften onder het gewone volk te lenigen, waarbij het accent ligt op activiteiten op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg. Die ontwikkeling zien we in Pakistan maar bijvoorbeeld ook in Indonesië, waar in madrasa's niet alleen les wordt gegeven door gematigde islamdocenten, maar ook door extremisten die fundamentalistische interpretaties van de Koran prediken en oproepen tot intolerantie tegenover andere religieuze gemeenschappen.

Zonder twijfel is het wereldwijde religieuze extremisme een gevaarlijk verschijnsel; het zet aan tot haat en geweld en veroorzaakt op grote schaal menselijk lijden. Bovendien kan het een voedingsbodem zijn voor extremisme bij de andere partij. Zo lokt het hindoeïfundamentalisme in India reacties uit van moslimfundamentalisten, en vice versa.

Extremisme is vandaag de dag de grootste vijand van de godsdienstvrijheid. Het is een constante dreiging voor de wereldvrede, omdat het de wereld verdeelt in elkaar bestrijdende facties die allemaal geloven dat zij superieur zijn aan de andere en het patent menen te hebben op de religieuze waarheid.

Het globaliseringsproces kan een onbedoelde stimulans geven aan de invloed en de ontwikkeling van religieus extremisme, doordat zij een toename met zich meebrengt van wereldwijde interacties tussen mensen op allerlei niveaus, waaronder de politiek, de economie, de wetenschap, het toerisme, de cultuur, enzovoort. Globalisering leidt niet als vanzelf tot meer wederzijds begrip of waardering voor andere culturen, religies, normen en waarden. Vaak voelen mensen zich bedreigd of in de verdediging gedrongen als hun waardenstelsels in aanraking komen met die van anderen. Globalisering versterkt het proces

van intensere geloofsbeleving en de cultivering van de eigen identiteit. Het is niet moeilijk om politieke munt te slaan uit dit proces. In extreme gevallen kan het leiden tot demonisering van andere culturen of godsdiensten.

De grootste uitdaging voor de wereld in het algemeen en de EU in het bijzonder is gelegen in het temperen van de culturele en religieuze, en bijgevolg ook van de politieke spanningen als onbedoelde neveneffecten van de globalisering. De bevordering van tolerantie, wederzijds begrip en respect is een grote politieke uitdaging. Dit proces zou vergemakkelijkt kunnen worden als er op de juiste manier lering werd getrokken uit interculturele contacten. Wanneer we hierin falen zullen de consequenties enorm zijn. We zullen geconfronteerd worden met meer en meer gewelddadige conflicten, terrorisme, politieke en economische destabilisering met meer armoede als gevolg, een toename van de schendingen van het recht op godsdienstvrijheid en van alle vormen van politieke vervolging.

Samenvattend kan gesteld worden dat de vrijheid van godsdienst of geloof niet alleen van cruciaal belang is voor het individu, die er zijn zelfbegrip en identiteit aan ontleent, maar ook voor de samenleving in haar geheel. Schending van de godsdienstvrijheid zorgt meestal voor grote spanningen in de maatschappij die gemakkelijk kunnen leiden tot (gewelddadige) confrontaties. Anderzijds dient respect voor de godsdienstvrijheid ook ruimte te laten voor kritiek binnen religieuze gemeenschappen over de mate waarin hun religieuze overtuigingen en gebruiken verenigbaar zijn met andere mensenrechten. Zo kan de gewelddadige vorm van het religieuze extremisme doeltreffender het hoofd worden geboden door weerstand van binnenuit. Voorts zal de mogelijkheid een religie of geloof vrij te praktiseren minder voeding geven aan de ontwikkeling van dergelijk extremisme.

Uw rapporteur is van mening dat het vraagstuk van de godsdienstvrijheid en de spanningen tussen en binnen religies niet langer taboe mogen zijn. Spanningen komen niet voort uit de religies zelf, maar uit de manier waarop ze worden gebruikt voor politieke doeleinden. We dienen over dit vraagstuk een open debat te voeren binnen de EU en met vertegenwoordigers van alle grote religies. Als wij ons passief blijven opstellen vergroten we het risico dat de ontwikkelingen hun eigen loop nemen en vervolgens uit de hand lopen.

De EU en godsdienstvrijheid

De mensenrechten zijn er het meest mee gediend als de EU en alle andere landen die opkomen voor de mensenrechten eensgezind optreden. De EU heeft hierin een belangrijke rol te vervullen; zij is immers een waardengemeenschap die een traditie kent van multiculturalisme, pluralisme en secularisme.

Het belangrijkste is dat de EU een helder standpunt inneemt ten gunste van de godsdienst- en geloofsvrijheid en dit mensenrecht krachtig verdedigt in overeenstemming met de relevante internationale verdragen. Dit zal de ontwikkeling stimuleren van vrije en democratische maatschappijen, gebaseerd op wederzijds respect en de dialoog tussen de verschillende godsdiensten en niet-religieuze groepen.

De EU zou zich moeten richten op een beleid dat voorkomt dat religies voor politieke doeleinden worden misbruikt en geïnstrumentaliseerd. Er dient een algemene strategie uitgestippeld te worden waarmee het religieuze extremisme in al zijn facetten kan worden

aangepakt. Voorts moet op alle niveaus in de samenleving meer kennis en begrip worden gekweekt voor andere religies en culturen. Dit kan bereikt worden door het opzetten van systematische interculturele en interreligieuze dialogen die gevoerd worden op basis van kernbeginselen als gelijkheid, gedeelde verantwoordelijkheid en wederzijdse beïnvloeding.

Initiatieven van de Commissie op dit vlak dienen verwelkomd te worden: met name de oprichting van de adviesgroep op hoog niveau betreffende de dialoog tussen volkeren en culturen met de landen van de mediterrane regio. Uw rapporteur adviseert deze interculturele dialoog te institutionaliseren. Er dienen op gezette tijden en op verschillende niveaus bijeenkomsten gehouden te worden waar men zich buigt over specifieke onderwerpen, zoals de rechten van vrouwen en zware straffingen. In een later stadium zou deze dialoog uitgebreid kunnen worden naar andere regio's. Voor een doeltreffend resultaat dienen de bevindingen van de dialoog operationeel gevolg te krijgen. De werkzaamheden in dit verband zouden door de Commissie, de lidstaten en de partnerlanden op nationaal en plaatselijk niveau uitgevoerd moeten worden.

Daarnaast dient er een permanente structuur opgezet te worden voor interculturele en interreligieuze uitwisseling, waar ook het algemene publiek bij betrokken moet worden. Zo zouden er uitwisselingsprogramma's op touw gezet kunnen worden voor studenten en gezinnen uit verschillende culturen. De lidstaten bereikten in Valencia in april 2002 een akkoord over het principe van oprichting van de Euro-mediterrane Stichting. Die moet gezien worden als een eerste stap. Deze stichting dient zo spoedig mogelijk een aanvang te nemen met haar werkzaamheden.

Voorkomen moet worden dat er overlap plaatsvindt tussen initiatieven van de Commissie en andere internationale initiatieven. Voorts moeten die initiatieven dienstig zijn aan de structuren van de Raad van Europa, de OVSE en andere relevante internationale organisaties.

Als de EU derde landen confronteert met schendingen van religieuze rechten verdient het overweging om naast het uitspreken van veroordelingen een meer positieve aanpak te hanteren door ontwikkelingen ter verbetering te stimuleren. Als EU-vertegenwoordigers resultaten willen boeken tijdens besprekingen met afgevaardigden uit derde landen moeten zij weten vanuit welk referentiekader hun gesprekspartners de dialoog ingaan. Zij moeten dus kennis hebben van hun visies, normen en waarden en de sociale en politieke omgeving waarin hun gesprekspartner verkeren. De Commissie en de vertegenwoordigers van de lidstaten die zich bezighouden met externe betrekkingen zouden dan ook specifieke training moeten krijgen met aandacht voor culturele omgang, tact en diplomatie. Daarnaast dienen er richtsnoeren ontwikkeld te worden over de wijze waarop het probleem in verschillende omstandigheden aangepakt zou kunnen worden.

Tijdens politieke dialogen zou de EU extra nadruk moeten leggen op godsdienstvrijheid. Zij moet op zoek gaan naar gemeenschappelijke waarden en referentiepunten in de overtuigingen van de andere partij ten opzichte van de universele rechten van de mens, met, in ieder geval, het oog op de afschaffing van weersprekende straffingen of praktijken die plaatsvinden in naam van een godsdienst. De EU zou zich moeten onthouden van een religieus discours in de wetenschap dat een oproep om de sharia af te schaffen niet het gewenste effect kan hebben. Zij moet pleiten voor en steun geven aan het zoeken naar alternatieve straffen in het positieve recht. De normen inzake de internationale mensenrechten blijven de ultieme maatstaf voor de

EU.

Daarnaast is het van belang dat de EU praktische maatregelen treft ter ondersteuning van de resultaten die in het kader van de politieke dialogen geboekt zijn en die een bijdrage zullen leveren aan de bevordering van de vrijheid van godsdienst en geloof. Zo dient de Commissie meer projecten te entameren in het kader van het Europees initiatief voor democratie en mensenrechten teneinde de godsdienstvrijheid te bevorderen. Voorts dient zij het cultureel bewustzijn onder de media te stimuleren. Zij moeten aangemoedigd worden om het wederzijds begrip te bevorderen tussen volkeren met verschillende godsdienstige achtergronden en zij moeten zich onthouden van stigmatisering.

De geloofwaardigheid van de EU alsmede haar vermogen om mensen te overtuigen en te inspireren zullen uiteindelijk bepalen in hoeverre zij doeltreffend is geweest bij de bevordering van godsdienstvrijheid. Het voorkomen van extremisme en politiek misbruik van godsdiensten in de wereld kan slagen of mislukken, doch beide uitkomsten zullen een groot effect hebben op de multireligieuze samenlevingen in de EU. Niets blijven doen is dus geen optie.

Internationaal Strafhof

Op 1 juli 2002 trad het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof in werking nadat het door het vereiste aantal van zestig staten was geratificeerd. Het Hof is door de internationale gemeenschap verwelkomd als een essentiële instelling voor de bestrijding van de straffeloosheid bij misdaden van genocide, misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en misdaden van agressie. De oprichting van het Hof is dus een belangrijke stap voorwaarts in de verdediging van de fundamentele rechten van de mens en is tevens een bekrachtiging van recht en justitie in de wereld. De inauguratie van het Internationaal Strafhof vond op 11 maart 2003 plaats in Den Haag. Naar verwachting zal het Hof medio 2003 gereed zijn om zijn werkzaamheden volledig aan te vangen. De begroting voor het eerste jaar bedraagt circa USD 35 miljoen, een fractie van de kosten van bestaande internationale tribunalen.

Al vanaf het begin van het proces heeft het Europees Parlement zich een fervent voorstander getoond van het Strafhof en van een zo breed mogelijke ratificering van het Statuut. Het enthousiasme kreeg echter een behoorlijke knauw toen de regering-Bush formeel verklaarde niet van plan te zijn het Statuut te ratificeren en de bekrachtiging aankondigde van de 'American Service-Members' Protection Act'. Het EP gaf te kennen dat deze wet 'veel verder gaat dan de uitoefening van het soevereine recht van de VS om niet aan het Hof deel te nemen, aangezien er bepalingen in zijn vervat die dreigen landen te bestraffen die gekozen hebben het Hof wel te steunen.'¹ Het EP betreurde eveneens resolutie 1422 van de VN-Veiligheidsraad die VN-vredessoldaten afkomstig uit landen die het Statuut van Rome niet geratificeerd hebben, immuniteit verleent ten aanzien van de jurisdictie van het Internationaal Strafhof op basis van een één jaar durende termijn die verlengd kan worden, 'indien zich een geval voordoet' en 'tenzij de Veiligheidsraad anders besluit'.²

¹ Resolutie van 4/07/02, conclusies van de Raad van 17.6.02.

² Resolutie van 26.9.2002.

De Amerikaanse regering zette haar obstructiebeleid verder voort door aan te sturen op onderhandelingen over bilaterale immuniteitsovereenkomsten op basis van artikel 98 van het Statuut van Rome om Amerikaanse functionarissen te vrijwaren van vervolging door het Internationaal Strafhof. Het EP riep de lidstaten en de kandidaat-landen op geen overeenkomsten af te sluiten die de effectieve tenuitvoerlegging van het Statuut van Rome zouden ondermijnen en was van mening dat het teleurstellend zwakke gemeenschappelijke standpunt van de EU over deze kwestie leidde tot een gebrek aan richtinggeving ten aanzien van een groot aantal kandidaat-landen.¹ Roemenië was het eerste land dat een bilaterale niet-uitleveringsovereenkomst ondertekende met de VS op 1 augustus 2002. De lidstaten, waaronder Spanje, Italië en het Verenigd Koninkrijk, die aanvankelijk wel voelden voor een overeenkomst met de VS, weigerden een overeenkomst met de Verenigde Staten te tekenen op basis van de conclusies van de Raad van 30 september 2002.

Ten aanzien van de derde landen betekende de bilaterale niet-uitleveringsovereenkomst met India van januari 2003 een belangrijke overwinning in de campagne van de VS. Alle andere akkoorden met derde landen, uitgezonderd die met Israël, betroffen immers overeenkomsten met kleine landen en landen met een economische ontwikkelingsachterstand.

¹ Resolutie van 26.9.02, 24.10.02, 20.11.02.

20 november 2002

ONTWERPRESOLUTIE B5-0445/2002

overeenkomstig artikel 48 van het Reglement

ingediend door Maurizio Turco e.a.

over godsdienstvrijheid

Het Europees Parlement,

- A. overwegende dat godsdienstvrijheid, zowel vanuit individueel als collectief oogpunt, een grondrecht is dat verankerd is in verschillende internationale rechtsinstrumenten, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948), het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (1950), het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (1966), alsmede de Verklaring van de VN inzake de uitbanning van alle vormen van intolerantie en discriminatie gebaseerd op religie of geloof (1981),
- B. overwegende dat het beginsel van godsdienstvrijheid zowel vrijheid van geloof als van eredienst, zonder discriminatie of voorkeur, inhoudt en dat dit enkel in een seculiere staat geëerbiedigd kan worden,
- C. overwegende dat de godsdienstvrijheid in verschillende delen van de wereld op willekeurige wijze wordt geschonden en met de voeten getreden,

verzoekt de Raad van de Europese Unie, de Europese Commissie en de lidstaten:

- 1. om in de betrekkingen tussen de EU en derde landen van de eerbiediging van de godsdienstvrijheid een prioriteit te maken;
- 2. om bij schendingen te voorzien in soortgelijke sancties als die welke reeds in 1998 zijn vastgelegd in de Amerikaanse wet inzake godsdienstvrijheid in de wereld (Public Law 105-292/105th Congress).

LIST OF RESOLUTIONS

List of resolutions adopted by the European Parliament (Rule 50) between April 2001 and May 2003, and relating directly or indirectly to human rights violations in the world:

Preparations for the 58 th session of the United Nations Human Rights Commission in Geneva (March 2002) adopted on 07.02.2002 (* reference to country)	
Country	Date of adoption of resolution
<u>AFRICA</u>	
FORCED CHILD LABOUR	17.05.2001
ALGERIA	17.05.2001
ANGOLA	14.06.2001 / 06.09.2001 / 11.04.2002 / 04.07.2002
CAMEROON	17.05.2001
CENTRAL AFRICAN REPUBLIC	14.06.2001
CHAD	14.06.2001
COTE D'IVOIRE	10.10.2002
DEMOCRATIC REPUBLIC OF CONGO	13.12.2001 / 07.02.2002 / 13.06.2002 / 15.05.2003
EQUATORIAL GUINEA	13.06.2002 / 16.01.2003
ERITREA	07.02.2002
ETHIOPIA	17.05.2001
MAURITANIA	06.09.2001
MADAGASCAR	07.02.2002 / 16.05.2002
NAMIBIA	05.04.2001
NIGERIA	15.11.2001 * (UNCHR resolution 07.02.2002) 11.04.2002 / 05.09.2002 / 13.03.2003
SOMALIA	05.04.2001 / 04.07.2002
SOUTH AFRICA	05.07.2001
SUDAN	21.11.2002
TANZANIA (refugees from Burundi)	05.07.2001
TOGO	06.09.2001 / 13.12.2001 / 08.04.2003
TUNISIA	14.03.2002
ZIMBABWE	06.09.2001 / 13.12.2001 / 14.03.2002 / 16.05.2002 / 04.07.2002 / 05.09.2002 13.02.2003

<u>ASIA</u>	
AFGHANISTAN	14.06.2001 / 13.12.2001 / 05.09.2002
BANGLADESH	21.11.2002
CAMBODIA	06.09.2001 / 07.02.2002 / 11.04.2002 13.03.2003
CHINA (57th session of the UNCHR)	05.04.2001
BEIJING'S APPLICATION TO HOST THE 2008 OLYMPIC GAMES	05.07.2001
EAST TIMOR	04.10.2001
HONGKONG	19.12.2002
INDIA	07.02.2002 / 16.05.2002
INDONESIA	13.12.2001 / 16.05.2002
KAZAKHSTAN	13.02.2003
KYRGYZSTAN	14.03.2002
LAOS	15.11.2001
MALAYSIA	14.06.2001 / 13.06.2002
MYANMAR (BURMA)	04.10.2001 / 11.04.2002 / 13.03.2003
NEPAL	14.06.2001 / 13.12.2001 / 13.06.2002 / 24.10.2002
NORTH KOREA	16.01.2003
PAKISTAN	05.04.2001
SRI LANKA	14.03.2002
TAIWAN	15.05.2003
TIBET	19.12.2002
UZBEKISTAN	04.10.2001
VIETNAM	05.07.2001 / 04.10.2001 / 11.04.2002 / 15.05.2003
<u>AUSTRALIA</u>	
AFGHAN REFUGEES / ASYLUM	06.09.2001
<u>EUROPE</u>	
BELARUS	05.07.2001 / 13.06.2002 / 04.07.2002
BOSNIA-HERZEGOVINA (Banja Luca)	17.05.2001
CHECHNYA	16.01.2003
CYPRUS	05.04.2001
IRELAND (Immigration)	13.12.2001
MOLDOVA	14.03.2002 / 11.04.2002

RUSSIA	07.02.2002 / 04.07.2002
SOUTHERN CAUCASUS	04.10.2001
TURKEY	15.05.2003
<u>LATIN AMERICA</u>	
ARGENTINA	04.07.2002
COLOMBIA	04.10.2001 / 14.03.2002
CUBA	10.04.2003
GUATEMALA	14.06.2001 / 11.04.2002 / 10.04.2003
MEXICO	05.04.2001
VENEZUELA	13.02.2003
<u>MIDDLE EAST</u>	
EGYPT	14.06.2001 / 04.07.2002 / 05.09.2002 10.04.2003
IRAN	* (UNCHR resolution 07.02.2002) / 24.10.2002 / 22.11.2002
ISRAEL	19.12.2002
SAUDI ARABIA	* (UNCHR resolution 07.02.2002)
SYRIA	13.06.2002
<u>MISCELLANEOUS</u>	
Abolition of Death Penalty in Japan, South Korea and Taiwan	13.06.2002
Death Penalty in the World	05.07.2001
Child Labour in the Production of Sports Equipment	13.06.2002
EU Position for the Session of the UN GA on the Rights of Child	11.04.2002
UN GA Special Session on the Rights of Child	05.07.2001
International Criminal Court	28.02.2002 / 04.07.2002 / 26.09.2002 / 24.10.2002
Combatting Terrorism	24.10.2002
UN World Food Summit	16.05.2002
Refugees - Channel Tunnel	11.04.2002
Detainees in Guantanamo Bay	07.02.2002
Aung San Suu Kyi and Leyla Zana	13.12.2001

(Sakharov Prize Laureats)	
Cluster Bombs	13.12.2001
UN World Day to Overcome Extreme Poverty	04.10.2001
Female Genital Mutilation	20.09.2001
Harassment at the Workplace	20.09.2001
Press Freedom throughout the World	17.05.2001
UN Conference on Least Developed Countries	05.04.2001
Violence towards Catholic Nuns	05.04.2001

BASIC TEXTS

TITLE	DATE OF ADOPTION	SOURCE
INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS INSTRUMENTS		
UNITED NATIONS		
Universal Declaration on Human Rights	10 December 1948	http://www.unhchr.ch/udhr/index.htm
International Covenant on Civil and Political Rights	16 December 1966	http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm
Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights	16 December 1966	http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_opt.htm
Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty	15 December 1989	http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_opt2.htm
International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination	21 Dezember 1965	http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm
Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women	18 December 1979	http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/e1cedaw.htm
Optional Protocol to the Convention on the Elimination of Discrimination against Women	6 October 1999	http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/opt_cedaw.htm
Convention on the Rights of the Child	20 November 1989	http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc/treaties/crc.htm
Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflicts	25 May 2000	http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc/treaties/opac.htm
Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child	25 May 2000	http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc/treaties/opsc.htm

prostitution and child pornography		
Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment	10 December 1984	http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/h_cat39.htm
Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment	18 December 2002	http://www.bayefsky.com/treaties/cat_opt.php
UN Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and Discrimination Based on Religion or Belief	25 November 1981	http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/d_intole.htm
UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognised Human Rights and Fundamental Freedoms	9 December 1998	http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.RES.53.144.En?OpenDocument
UN Declaration on Human Rights Defenders	9 December 1998	
United Nations Millennium Declaration	8 September 2000	http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm
INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION		
Minimum Age Convention	26.06.1973	http://ilolex.ilo.ch:1567/cgi-lex/convde.pl?C138
Convention on Indigenous and Tribal Peoples	27.06.1989	http://ilolex.ilo.ch:1567/cgi-lex/convde.pl?query=C169&query0=C169&submit=Display
Convention to eliminate the Worst Forms of Child Labour	17.06.1999	http://ilolex.ilo.ch:1567/cgi-lex/convde.pl?query=C182&query0=C182&submit=Display
UNITED NATIONS CONFERENCES		
World Conference on Human Rights (Vienna) Declaration and Programme of Action	25 June 1993	http://www.unhchr.ch/html/menu5/wchr.htm
World Conference on Women and Development (Beijing) Declaration and Platform for Action	September 1995	http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/

World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance (Durban) Declaration and Programme of Action	8 September 2001	http://www.unhchr.ch/html/racism/Durban.htm
EUROPEAN PARLIAMENT		
Annual Human Rights Reports	1983 - 2002	http://www.europarl.ep.ec/comparl/afet/droi/annual_reports.htm
Resolution on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the European Union's role in promoting human rights and democratisation in third countries (COM (2001) 252)	25 April 2002	http://www.europarl.ep.ec/comparl/afet/droi/other_reports.htm
Resolution on the Commission communication on EU election assistance and observation (COM (2000) 191 - C5-0259/2000)	15.03.2001	http://www.europarl.eu.int/comparl/afet/droi/default.htm
Resolution on countering racism and xenophobia in the European Union, on the Commission communication: "Countering racism, xenophobia and anti-Semitism in the candidate countries" (COM (1999) 256 – C5-0094/1999), and on the World Conference against Racism	16.03.2000	http://www.europarl.eu.int/comparl/afet/droi/default.htm
Resolution on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament on "The European Union and the external dimension of human rights policy: from Rome to Maastricht and beyond" (COM (1995) 567 – C4-0568/1995)	17 December 1998	http://www.europarl.eu.int/comparl/afet/droi/default.htm
Resolution on the report from the Commission on the implementation of measures intended to	19 December 1997	http://www.europarl.eu.int/comparl/afet/droi/default.htm

promote observance of human rights and democratic principles (for 1995) (COM (1996) 672 - C4-0095/1997)		
Resolution on setting up a single co-ordinating structure within the Commission, responsible for human rights and democratisation	19 December 1997	http://www.europarl.eu.int/comparl/afet/droi/default.htm
Resolution on the communication from the Commission on the inclusion of respect for democratic principles and human rights in agreements between the Community and third countries (COM (1995) 216 – C4-0197/1995)	20 September 1996	http://www.europarl.eu.int/comparl/afet/droi/default.htm
COUNCIL		
EU guidelines on Human rights dialogues	13 December 2001	http://europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/doc/ghd12_01.htm
Guidelines for EU policy towards third countries on the death penalty of 29 June 1998	29 June 1998	http://europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/adp/guide_en.htm
Guidelines for EU policy towards third countries on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment	9 April 2001	http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/r10109.htm
Regulations (EC) No 975/1999 and (EC) No 976/1999 on the development and consolidation of democracy and the rule of law and respect for human rights and fundamental freedoms	29 April 1999	Official Journal L 120 , 08/05/1999 P. 0001 - 0014
Common Position amending Common Position of 22 January 2001 on the International Criminal Court	20 June 2002	http://ue.eu.int/pesc/icc/doclist.asp?lang=en&doctype=1
Action Plan to follow-up on the Common Position of 22 January 2001 on the International Criminal Court	27 May 2002	http://ue.eu.int/pesc/icc/doclist.asp?lang=en&doctype=1

Conclusions on human rights and democratisation in third countries, together with practical measures endorsed for the implementation of the Council's conclusions of 25 June 2001	10 December 2002	
Conclusions on the communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the European Union's role in promoting human rights and democratisation in third countries (COM (2001) 252)	25 June 2001	
Conclusions on the Commission communication on EU election assistance and observation (COM (2000) 191 - C5-0259/2000)	31 May 2001	
COMMISSION		
Programming Document for the European Initiative for Democracy and Human Rights (2002-2004)	20 December 2001	http://europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/doc/eidhr02_04.htm
OTHERS		
Appeal of the First World Congress against the Death Penalty in Strasbourg	June 2001	http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Press/Theme_Files/Death_penalty/e_IndexCongres.asp